

Az ítékezés időszerűtlenségének okai és a lehetséges megoldások a Fővárosi Bíróság polgári első fokú csoportjában

Dr. Örkényi László, Fővárosi Bíróság

Hosszabb ideje vitás, hogy mi az oka a Fővárosi Bíróság polgári első fokú csoportját jellemző kedvezőtlen időszerűségi adatoknak. A kérdés megválaszolása érdekében több szempontból és módszerrel elemeztem és értékeltem a csoport 2000. január 1. és 2010. június 30. közötti ügyforgalmi adatait, és azt találtam, hogy a csoport bírúinak terhelése és teljesítménye az elmúlt tíz évben mindvégig jelentősen meghaladta az elvárható, valamint az országosan jellemző értéket, és mindkét mutató a maximális felé közelít.

Az elmúlt időszakban a létszám nem tartott lépést az ügyérkezés emelkedésével, ám az időszerűségi mutatók mégis kisebb mértékben rom-

lottak, mint más bíróságokon, sőt, azonos külső feltételek mellett még jobbak is lennének azoknál. A kedvezőtlen folyamatokat a rendkívüli létszámfejlesztés megállította.

Minderre tekintettel levonható az a következtetés, hogy az időszerűségi helyzet a bírói teljesítmény további növelésével nem javítható, ezért nincs olyan megyei szintű igazgatási eszköz, amellyel a probléma kezelhető lenne. Az időszerűség javításának egyetlen módja az érkezés és a csoport bírói létszáma közötti, továbbra is súlyos aránytalanság felszámolása az ügyek egy részének jogszabály-módosítás folytán való elterelése vagy további bírói létszám létesítése útján.

Életrajz

Dr. Örkényi László 1971-ben született Szegeden, 1998-ban a József Attila Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Karán szerzett diplomát. Bírósági fogalmazóként helyezkedik el a Kiskunhalasi Városi Bíróságon, ahol később titkárként folytatja pályafutását; 2003 májusában a Pesti Központi Kerületi Bíróság titkára volt, majd júniusban megkapja bírói kinevezését, a Pesti Központi Kerületi Bíróság vagyoni jogi csoportjába, ahol kötelmi, dologi és öröklési ügyeket tárgyal. A Fővárosi Bíróság ügyterhének csökkentése érdekében biztosított lehetőséggel élve önként vállalta első fokú megyei bírósági ügyek intézését; 2006. június 1. napján határozatlan időre bírói kinevezést nyert, 2008 januárjában a Fővárosi Bíróságra helyezik át, november 1-től a Polgári Kollégium elsőfokú csoportjában folytatja munkáját. 2009 márciusától látja el az elsőfokú csoport csoportvezető-helyettesi feladatait, 2010. szeptember 15-én lemondott, jelenleg megyei elsőfokú vegyes kötelmi-tulajdoni-öröklési ügyeket tárgyal.

A bíróságok működésének egyik legfontosabb mutatója az ítélezés időszerűsége. Ezen okból sok kritika éri a Fővárosi Bíróság (a továbbiakban FB) tevékenységét (is), sőt sajnálatos módon immár több mint egy évszázada közhelynek számít, hogy a FB ítélezése közel sem időszerű, az eljárások elhúzódnak, vagy legalábbis lényegesen tovább tartanak, mint az ország más bíróságain.

Mindennek akkor is nagy jelentősége lenne, ha az ország egészére jellemző adat (az átlag) egyébként elfogadható volna, mert súlyos társadalmi, alkotmányossági, és közgazdasági konzekvenciái vannak annak, ha az ország egyes területei között a jogérvényesítés időigénye tekintetben jelentős eltérés mutatkozik. Különösen fontosá teszi azonban e kérdést az, hogy a FB, és az utóbbi időben mellé az „időszerűtlenség” tekintetben felzárkózó Pest Megyei Bíróság – új keletű megjelöléssel együtt a központi régió – mennyiségi értelemben olyan súlyt képvisel az egész bírósági rendszeren belül¹, hogy az e régióra jellemző kedvezőtlen időszerűségi adatok az országos adatokat is jelentősen lerontják. (Az OIT adatai szerint 2009-ben a Fővárosi és Pest Megyei Bíróságra érkezett a bírósági ügyek 44%-a, itt fejezték be az ügyek 45%-át és itt jelentkezett az ügyhátralék 51%-a; a központi régió bíróságain halmozódott fel továbbá az összes két éven túli ügyek 74%-a, az öt évet meghaladó ügyeknek pedig a 87%-a.) Tehát a központi régió bíróságainak teljesítménye az igazságszolgáltatás egészének tevékenységére is rányomja bélyegét, rontva annak megítélését.

EGYMÁSNAK ELLENTMONDÓ CSELEKVÉSI TERVEK?

Az időszerűség kérdésének maga az OIT is kiemelt figyelmet szentel. Az eljárások ésszerű határidőn belüli befejezése érdekében felkérte az ítéletábrák, és a megyei bíróságok elnökeit, hogy évente adjanak elemző tájékoztatást a két éven túli pertartamú perekről bíróságokként – azon ügyszakban és ítélezési szinten –, ahol a folyamatos ügyeken belüli arányuk eléri az 5 százalékot, és – a minősített érkezést is figyelembe véve – öt éven túli pertartamú perekről. (Lásd: 129/2009. (VII. 7.) OIT számú határozatának 2.) pontja) Az elnököknek a tájékoztatóban részletesen fel kellett tárniuk az eljárások ésszerű határidőn belül történő befejezésének akadályait, az ügyek időszerű elintézésére érdekében hozott igazgatási intézkedéseiket, az esetleg megállapításra kerülő vezetői, bírói és ügyviteli mulasztást, valamint ezek szankcionálásának módját.

Ez év májusában az OIT – az 123/2010. (V. 4.) számú határozatában – felkérte a FB és a Pest Megyei Bíróság elnökét, hogy készítsenek az OIT 2010. szeptemberi ülésére tájékoztatót, amelyben bemutatják az általuk elrendelt igazgatási és szakmai intézkedések hatását. Az elemzéseknek

a 2009. évi és a 2010. június 30-án még folyamatban lévő két és öt éven túli pertartamú ügyek alakulását is tartalmaznia kellett. Az OIT erre a jelentésre alapozva dönt októberi ülésén arról, hogy indokolt-e a hosszú pertartamú ügyek miatt e két bíróságon célvizsgálat elrendelése. Úgy tűnik tehát, hogy az OIT a központi régió ítélezési tevékenységének időszerűségét, illetőleg annak javítását az illetékes megyei elnök hatáskörébe tartozó, ezen a szinten megoldható igazgatási kérdésnek tekinti.

Ezzel párhuzamosan az OIT által 2010. júniusában elfogadott egy az igazságszolgáltatás egészére vonatkozó stratégiai tervet, mely szerint: „A két bíróság helyzetének átfogó rendezésére irányuló intézkedések (személyi, tárgyi feltételek javítása, anyagi ösztönzés, vezetés, illetve helyszíni vizsgálatok stb.) az úgynevezett extenzív fejlesztések lehetőségei mára kimerültek. A probléma megoldására egy új, komplex programot kell kidolgozni, amely halasztást nem tűrő feladatot”. A javaslat az illetékességi szabályok újragondolását, az illetékességi területek módosítását, a FB, mint megyei szintű bíróság két megyei szintű bíróságra való szervezeti megosztását javasolja. A stratégiai terv készítői elismerik, hogy a változásoknál törekedni kell a már rendelkezésre álló kapacitások optimális kihasználására – beleértve ebbe a többi bíróság hasonló szempontok mentén kialakított ésszerűbb működtetéséből nyerhető megtakarításokat is – azonban rögzítik, hogy feltehetőleg mellőzhetetlen lesz további központi költségvetési támogatás nyújtása.

Jelenleg tehát az időszerűségi helyzet javítására több, egymással konkuráló cselekvési irány is létezik. Az OIT igazgatási intézkedései és hosszú távú stratégiája egymásnak elellentmondani látszanak: egyrészt az illetékes megyei bíróságok elnökeinek számon kéri a helyzet felszámolása érdekében hozott igazgatási intézkedéseket, és célvizsgálat lefolytatását helyezi kilátásba. Másrészt a stratégiai tanulmányban az extenzív eszközök kimerülése miatt maga is szervezet átalakítást, jogszabály-módosítást, és további központi költségvetési támogatást lát szükségesnek. Ha a probléma igazgatási úton megoldható, akkor ez utóbbiakra nyilvánvalóan nincs szükség, ha pedig mégis, akkor megyei szintű igazgatási eszközöktől eredmény nem várható.

A KIINDULÓPONT AZ ÁLLAPOTFELMÉRÉS

Úgy vélem, a bizonytalanság abból adódik, hogy a döntés-előkészítés jelenlegi szakaszában nincs kellően tisztázva, mi a pontos oka az eljárások elhúzódnak. Márpedig egy probléma okszerű, és hatékony megoldásának ez lenne az első lépése. Csak ezt követően lehet kidolgozni különféle alternatívákat, majd a mellettük és ellenük szóló érvek, és a várható hatások gondos mérlegelését követően hozhatunk megalapozott döntést.

Erre tekintettel, mielőtt a döntés(csomag) megszületik mindenképpen meg kell kísérelni az eljárások elhúzódnak általános okainak feltárását. Az állapotfelmérés során egyértelműen ki kell mutatni, hogy az időszerűtlenség a bírák elégtelen teljesítményére, az igazgatási-ellenőrzési tevékenység hiányosságaira vezethető vissza, vagy az ügyforgalmi adatok által determinált, ezért igazgatási eszközökkel nem befolyásolható szükségesség. Úgy

¹ 2009-ben a Fővárosi és Pest Megyei Bíróságra érkezett a bírósági ügyek 44%-a, itt fejezték be az ügyek 45%-át és itt jelentkezett az ügyhátralék 51%-a. Forrás: A bírósági szervezet továbbfejlesztésére vonatkozó célkitűzések és javaslatok részletesebb ismertetése, <http://www.birosag.hu>, OIT részletes stratégiája 2010. 6. 21.; A Főváros és Pest megye területén lévő bíróságokon halmozódott fel továbbá az összes két éven túli ügyek 74%-a, az öt évet meghaladó ügyeknek pedig a 87%-a. Forrás: Az OIT 2010. május 4-i ülésének közzétett összefoglalója, <http://www.birosag.hu>, Az OIT üléseinek napirendjei és az ülések összefoglalói.

gondolom az időszerűség tekintetében kedvezőtlen helyzetben lévő kisebb bírósági szervezeti egységek helyzetének elemzése nagy segítséget jelenthet az általános következtetések levonásához, ugyanis a módszerek, illetve a levont következtetések extrapolálhatók.

A fentiek érdekében kíséreltem meg feltárni és ismertetni az eljárások elhúzódnásának okait a FB polgári első fokú csoportjában (a továbbiakban csoport). A választás azért esett erre a szervezeti egységre, mert a bonyolított ügyforgalom volumenére tekintettel kiemelt helyet képvisel a megyei első fokú polgári ítélezésen belül, mégis az időszerűség szempontjából az egyik legrosszabb eredményt tudja felmutatni. Éppen ezért a csoport helyzetének rendezése önmagában is sürgető, nem halogatható feladat, hisz a jelenlegi állapot a nyilvánvalóan kulcspozícióban lévő egység ítélezésének minőségét is hátrányosan befolyásolja. Másrészt a csoport helyzete sok szempontból hasonlít a központi régióban működő más bíróságokéhoz. Vagyis az elemzésből levonható következtetések vélhetően nagy biztonsággal e nagyobb egységre is érvényesek, az eredmények tehát a fent ismertetett döntési folyamatban is használhatók lennének.

MIT MIHEZ KELL HASONLÍTANI?

A bírósági statisztikai adatok értékelésekor abból kell kiindulni, hogy a bírákra jutó munkateher mérésére leginkább az időegység alatt érkezett, és a vizsgált időszak végén folyamatban maradt, a bírák által nyújtott teljesítmény értékelésére pedig az időegység alatt befejezett, egy tárgyaló vagy működő tanácsra jutó ügyek száma alkalmas. A bírák tevékenységét mérő egyéb mutatókat (tárgyalási napok, kitézött, tárgyaló ügyek száma, tárgyalások elhalasztásának okai stb.) akkor érdemes alaposabban vizsgálni, ha az előbbi teljesítmény mutató elmarad a kívánatostól.

Az értékelés, illetve annak módszertana szerint lehet relatív – ekkor a vizsgált mutatót más bíróságok azonos mutatójával vetjük össze –, és lehet abszolút, amikor az összevetés valamilyen konkrét értékkel, például a vizsgált mutató esetében megfelelőnek, elfogadhatónak tekintett értékkel történik. Ez utóbbihoz természetesen meg kell határozni az elfogadható, normál értékeket. Az egy tárgyaló tanácsra jutó érkezés akkor elfogadható, ha megegyezik az adott ügyszakban a tanács által a törvényes munkaidő alatt, megfelelő szakmai színvonalon befejezhető ügyek számával. Csak ebben az esetben biztosítható ugyanis, hogy a folyamatos ügyek száma meg nem fizetett túlmunka nélkül se emelkedjen, és ekkor teljesül a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 1997. évi LXVII. törvény (Bjt.) 30. §-ának (2) bekezdésében írt szabály. Eszerint a bí-

rára kiosztható ügyek számát úgy kell meghatározni, hogy az lehetővé tegye az eljárási és ügyviteli szabályok megtartását és a bírák arányos munkaterhét².

A bírói munka, mint szellemi tevékenység objektivizálhatóságának korlátozottsága miatt nehéz pontosan meghatározni ezt a számot, de az biztos, hogy nem haladhatja meg a megfelelő időszerűségi mutatók mellett huzamosabb időn át kiegyensúlyozottan működő bíróságokon dolgozó tanácsokra jellemző adatot. Ellenkező esetben ugyanis ezeken a bíróságokon nyilvánvalóan igazgatási intézkedések (létszámvonás, feladatátcsoportosítás) történnének a kihasználatlan kapacitás lekötése érdekében. Ilyen intézkedések hiányában a fenti feltételeknek megfelelő szervezeti egységek teljesítményét, leterheltségét elfogadhatónak, normálisnak, általában elvárhatónak kell tekinteni.

Ezen túlmenően figyelembe kell venni, hogy egy adott bírósági szervezeti egység leterheltsége, az általa nyújtott teljesítmény – a különböző szervezeti egységek által intézett ügyek eltérő jellege, munka- és időigénye miatt – kizárólag a vele azonos ügyszakban és bírósági szinten tevékenykedő más szervezeti egységgel való összevetés alapján ítéltető meg objektíven.

A bírák tevékenységének relatív megítélése tehát kizárólag a vizsgált szervezeti egységre jellemző összesített ügyforgalmi és létszámadatok, valamint a többi bíróságon azonos ügyszakban tevékenykedő többi szervezeti egységre, az abszolút értelemben vett megítélés pedig a normális időszerűségi mutatók mellett működő más bíróságok azonos ügyszakaira és szervezeti egységeire jellemző ügyforgalmi és létszámadatok ismeretében lehetséges.

A CSOPORT 2009. ÉVI ÜGYFORGALMI ADATAINAK RELATÍV ÉRTÉKELÉSE

Annak megállapításához tehát, hogy a csoportra jellemző érkezési és befejezési adatok abszolút és relatív értelemben milyen terhelést, illetve milyen teljesítményt takarnak, ismernünk kell egyrészt az országban működő összes, illetőleg a megfelelő időszerűség mellett, kiegyensúlyozottan működő, megyei első fokú, polgári ügyszakos tanács ügyforgalmi adatait is. Az OIT az ügyforgalmi adatokat a megyei első fokú civilisztikai ügyek esetében ügyszakonkénti bontásban (polgári, gazdasági, közigazgatási) is gyűjti és közzéteszi, de a létszámadatokat sajnos nem. Így hivatalosan az egyes ügyszakokra jellemző, tárgyaló tanácsra vetített ügyforgalmi adatok sem állnak rendelkezésre. Ez pedig azért lenne fontos, mert tény, hogy a megyei első fokú civilisztikai ügyek igen heterogén összetételűek, az egyes ügyszakok ügyei között tárgyalásigény, pertartam, megítélés nehézsége szempontjából igen nagyok a különb-

² Megjegyzem, hogy álláspontom szerint hosszú ideje fennálló, súlyos mulasztása a központi bírósági igazgatásnak, hogy a Bjt. hatályba lépése óta sem töltötte meg tartalommal OIT-szabályzat vagy -határozat útján az idézett törvényi rendelkezést, azaz nem határozta meg számszerűen, hogy a követelmény mely bírósági ügyszakban hozzávetőleg milyen ügyszámok mellett teljesül, tájékoztató pontot biztosítva ezzel a Bjt. 30. §-ához fűzött indoklásban a kötelezettség alanyaként megjelölt bírósági vezetők részére. Ebben a helyzetben az ügyek kiosztásáért felelős igazgatási vezetők valamennyi érkező ügyet kiosztanak, noha ezzel túlterhelt bíróságokon nyilvánvaló normasértést követnek el. Kétségtelen, hogy az eljárási és ügyviteli szabályok megtartását lehetővé tevő, és a bírák arányos munkaterhét biztosító ügyszámok meghatározása azonnali és súlyos cselekvési kényszert okozna, mert ez a meghatározott számot el nem érő ügyszámokkal dolgozó bíróságokon jelen lévő létszámfelesleg, és az azt meghaladó ügyszámokkal dolgozó bíróságokon a létszámlétszámhiány indirekt elismerését is jelentené, aminek nyilvánvalóan le kellene vonni a humánpolitikai következményeit, vagyis a rendelkezésre álló bírói létszámot át kellene csoportosítani.

1. számú táblázat. Tárgyaló tanácsok száma 2009-ben megyénként és ügyszakonként

Megye	Gazdasági	Polgári	Közigazgatási	Összesen
Főváros	15,4	23,03	18,69	57,12
Baranya	1,27	3,1	1,9	6,27
Bács-Kiskun	0,9	1,83	1,61	4,34
Békés	0,62	1,21	1,78	3,61
Borsod-Abaúj-Zemplén	1,3	2,1	2,51	5,91
Csongrád	0,97	2,54	2,06	5,57
Fejér	1,76	2,86	1,57	6,19
Győr-Moson-Sopron	1,06	3,14	1,92	6,12
Hajdú-Bihar	1,37	3,89	1,44	6,7
Heves	0,7	1,8	1,4	3,9
Jász-Nagykun-Szolnok	1,14	2,01	1,28	4,43
Komárom-Esztergom	0,85	2,33	1,96	5,14
Nógrád	0,35	1,42	0,85	2,62
Pest	3,39	6,61	4,82	14,82
Somogy	1,6	2,12	0,88	4,6
Szabolcs-Szatmár-Bereg	1,8	2,07	1,98	5,85
Tolna	1,03	1,82	0,66	3,51
Vas	0,61	1,37	0,74	2,72
Veszprém	0,68	1,86	1,24	3,78
Zala	0,98	2,41	1,53	4,92
Összesen	37,78	69,52	50,82	158,1

ségek, ezért az adott ügyszakra jellemző befejezett ügyek száma is jelentősen eltér egymástól. Erre tekintettel egyik ügyszak tevékenysége sem ítélt meg objektíven a megyei első fokú civilisztikai ügyek összességére vonatkozó adatokkal való összevetés alapján.

Megyei bírósági szinten azonban a szükséges létszám adatok is rendelkezésre állnak. A megyei bíróságokon 2009-ben megyei első fokú ügyeket tárgyaló polgári, gazdasági és közigazgatási tanácsok számára vonatkozó, általam gyűjtött adatokat az 1. számú táblázatban foglaltam össze³. A 2009. évre vonatkozó, szintén ügyszakonként megbontott ügyforgalmi adatok az OIT honlapján megismerhetők. A polgári ügyszakra jellemző ügyforgalmi és létszámadatokat, illetőleg az azokból képzett mutatókat a 2. számú táblázat tartalmazza. Látható, hogy az országosan tárgyaló 69,52 polgári tanácsból 23,03 tanács tárgyalta a csoportban. Ez az országos létszám 33,13%-a. Ezzel szemben a csoporthoz érkezett 5590 ügy (az ügyek 40,39%-a), a csoport befejezett 5519 ügyet (az ügyek 41,15%-a), és itt

³ A Pest Megyei Bíróság a polgári és gazdasági, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság pedig a polgári és közigazgatási tanácsok számát a megyei első fokú létszámadatokon belül nem tartja külön nyilván, ezért esetükben a befejezési adatok alapulvételével, az összesített tanácsszám arányos elosztásával határoztam meg az egyes ügyszakokban tárgyaló tanácsok számát.

2. számú táblázat. Országos összehasonlítás megyei első fok polgári 2009.

Tárgyaló tanácsok száma	Érkezett						Befejezett						Folyamatban maradt					
	Összesen		Tárgyaló tanácsokként		FB és Pest		Összesen		Tárgyaló tanácsokként		FB és Pest		Összesen		Tárgyaló tanácsokként		FB és Pest	
	db	%-a	db	%-a	tanács/12 hó	Országos átlag %-a	db	%-a	tanács/12 hó	Országos átlag %-a	db	%-a	tanács/12 hó	Országos átlag %-a	db	%-a	tanács/12 hó	Országos átlag %-a
	(db)	%-a	(db)	%-a	tanács/12 hó	Országos átlag %-a	(db)	%-a	tanács/12 hó	Országos átlag %-a	(db)	%-a	tanács/12 hó	Országos átlag %-a	(db)	%-a	tanács/12 hó	Országos átlag %-a
Főváros	23,03	33,13%	5590	40,39%	20,23	121,92%	143,00%	5519	41,15%	19,97	124,22%	148,65%	5709	52,44%	247,89	158,30%	269,89%	
Baranya	3,1	4,46%	555	4,01%	14,92	89,92%	105,48%	519	3,87%	13,95	86,78%	103,85%	281	2,58%	90,65	57,88%	98,69%	
Bács-Kiskun	1,83	2,63%	396	2,86%	18,03	108,69%	127,49%	346	2,58%	15,76	98,00%	117,28%	262	2,41%	143,17	91,42%	155,87%	
Békés	1,21	1,74%	303	2,19%	20,87	125,78%	147,53%	294	2,19%	20,25	125,94%	150,72%	104	0,96%	85,95	54,88%	93,58%	
Borsod-Abaúj-Zemplén	2,1	3,02%	526	3,80%	20,87	125,81%	147,57%	506	3,77%	20,08	124,90%	149,47%	286	2,63%	136,19	86,97%	148,27%	
Csongrád	2,54	3,65%	381	2,75%	12,5	75,34%	88,37%	381	2,84%	12,5	77,75%	93,05%	199	1,83%	78,35	50,03%	85,30%	
Fejér	2,86	4,11%	386	2,79%	11,25	67,79%	79,52%	361	2,69%	10,52	65,43%	78,30%	278	2,55%	97,2	62,07%	105,83%	
Győr-Moson-Sopron	3,14	4,52%	425	3,07%	11,28	67,98%	79,74%	387	2,89%	10,27	63,88%	76,45%	309	2,84%	98,41	62,84%	107,14%	
Hajdú-Bihar	3,89	5,60%	592	4,28%	12,68	76,44%	89,66%	579	4,32%	12,4	77,15%	92,33%	359	3,30%	92,29	58,93%	100,48%	
Heves	1,8	2,59%	333	2,41%	15,42	92,92%	108,99%	295	2,20%	13,66	84,95%	101,66%	183	1,68%	101,67	64,92%	110,69%	
Jász-Nagykun-Szolnok	2,01	2,89%	332	2,40%	13,76	82,96%	97,31%	310	2,31%	12,85	79,94%	95,67%	132	1,21%	65,67	41,94%	71,50%	
Komárom-Esztergom	2,33	3,35%	373	2,69%	13,34	80,41%	94,32%	340	2,54%	12,16	75,64%	90,52%	257	2,36%	110,3	70,43%	120,09%	
Nógrád	1,42	2,04%	233	1,68%	13,67	82,42%	96,67%	197	1,47%	11,56	71,91%	86,06%	131	1,20%	92,25	58,91%	100,44%	
Pest	6,61	9,51%	1482	10,71%	18,68	112,61%	132,09%	1464	10,92%	18,46	114,80%	137,39%	1515	13,92%	229,2	146,36%	249,53%	
Somogy	2,12	3,05%	383	2,77%	15,06	90,74%	106,44%	398	2,97%	15,64	97,31%	116,46%	175	1,61%	82,55	52,71%	89,87%	
Szabolcs-Szatmár-Bereg	2,07	2,98%	385	2,78%	15,5	93,42%	109,58%	388	2,89%	15,62	97,16%	116,27%	150	1,38%	72,46	46,27%	78,89%	
Tolna	1,82	2,62%	181	1,31%	8,29	49,95%	58,59%	166	1,24%	7,6	47,28%	56,58%	100	0,92%	54,95	35,09%	59,82%	
Vas	1,37	1,97%	242	1,75%	14,72	88,72%	104,07%	266	1,98%	16,18	100,64%	120,44%	94	0,86%	68,61	43,81%	74,70%	
Veszprém	1,86	2,68%	360	2,60%	16,13	97,21%	114,03%	330	2,46%	14,78	91,96%	110,06%	173	1,59%	93,01	59,39%	101,26%	
Zala	2,41	3,47%	383	2,77%	13,24	79,82%	93,63%	366	2,73%	12,66	78,72%	94,21%	190	1,75%	78,84	50,34%	85,83%	
Összesen/Átlagosan	69,52	100,00%	13841	100,00%	16,59	100,00%	117,30%	13412	100,00%	16,08	100,00%	119,67%	10887	100,00%	156,6	100,00%	170,50%	
Összesen/Átlagosan FB és Pest Megye nélkül	39,88		6769		14,14		100,00%	6429		13,43		100,00%	3663		91,85		100,00%	

maradt folyamatban 5709 ügy (az ügyek 52,44%-a). Ezen adatok alapján érthető, hogy az egy tárgyaló tanácsra jutó havi érkezés 20,22 db, az országos átlag 121,92%-a, amit csak a Békés és a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei értékek haladtak meg (125,78% és 125,81%). Emellett az egy tárgyaló tanácsnál folyamatban maradt ügyek száma 247,89, ami az országos átlag 158,3%-a. Ez az országban messze a legmagasabb. Kijelenthető tehát, hogy az első fokú csoport bírái kiugróan magas, az országos átlagot a vizsgált mutató függvényében 22–58%-kal meghaladó megterhelésnek vannak kitéve. Ezzel együtt azonban az egy tárgyaló tanácsra jutó havi befejezés 19,97 db, az országos átlag 124,22%-a, amit csak a Békés és a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei értékek haladtak meg (125,94% és 124,9%), tegyük hozzá a csoportra jellemzőnél nagyobb érkezés mellett. A bírásra jutó ügyteher és az általuk nyújtott teljesítmény tehát a többi megyei első fokú polgári tanács teljesítményét jelentősen meghaladta, sőt az országban az egyik legjobb volt, relatíve tehát kiemelkedő.

A CSOPORT 2009. ÉVI ÜGYFORGALMI ADATAINAK ABSZOLÚT ÉRTÉKELÉSE

Az OIT honlapján közzétette a megyei civilisztikai ügyszakban 2009-ben folyamatban maradt peres ügyek pertartam szerinti megoszlására vonatkozó adatokat is, amiből kiszámítottam és a 3. számú táblázatban összefoglaltam a két éven túli ügyek darabszámát és arányát megyénként és országosan. Egyéb objektív mérce hiányában fogadjuk el, hogy az országos átlagnak megfelelő arányú, vagy attól kevesebb 2 éven túli ügyet kezelő bíróságok tevékenysége időszerűnek tekinthető. Az adatokból látható, hogy az országos átlag felett kizárólag a FB és a Pest Megyei Bíróság van, a fenti fogalom szerint tehát e két bíróság ítélkezése nem időszerű. Erre tekintettel, amikor az időszerűen működő bíróságokra jellemző, tehát elfogadható érkezési és befejezési adatokat kívánjuk meghatározni a csoport terhelésének és teljesítményének abszolút értelemben való megítélése érdekében, akkor e két megye adatait figyelmen kívül kell hagyni. A számítást elvégeztem, és a FB-on és a Pest Megyei Bíróságon kívüli többi megyére számított átlagos adatokat a már hivatkozott 2. számú táblázat legalsó sorában feltüntettem. Erre tekintettel tehát az elfogadható, a Bjt. 30. §-ának (2) bekezdésében írt kitételnek megfelelő érkezés megyei első fokú polgári ügyek esetében legfeljebb 14,14 db/12 hó/tárgyaló tanács lehet. Nem szabad szem elől téveszteni, hogy a ténylegesen helyes adat ettől vélhetően még alacsonyabb, mert szembevetendő az, hogy a fenti fogalom szerint időszerűen működőnek minősített bíróságok még ezt az érkezést sem tudták feldolgozni, a FB és a Pest Megyei Bíróság nélkül számított átlagos befejezés ugyanis ettől kevesebb, 13,43 db/12 hó/tárgyaló tanács volt!

A fenti adatok birtokában a csoport 2009. évi adatainak abszolút értelemben való elemzése is elvégezhető volt. Az 2. számú táblázat alapján megállapítható, hogy a csoporthoz érkezett ügyek száma az elfogadható érték 143%-a, a befejezett ügyek száma pedig az elvárható adat 148,65%-a. A folyamatban maradt ügyek száma tekintetében

3. számú táblázat. A két éven túli folyamatos ügyek száma és aránya 2009. év végén megyénként

Terület	Összes folyamatban maradt ügy (db)	Két éven túli ügy %	(db)
Főváros	5 709	27,3	1559,0
Baranya	281	6,0	17,0
Bács-Kiskun	262	13,7	36,0
Békés	104	1,9	2,0
Borsod-Abaúj-Zemplén	286	18,2	52,0
Csongrád	199	13,6	27,0
Fejér	278	13,7	38,0
Győr-Moson-Sopron	309	18,8	58,0
Hajdú-Bihar	359	8,1	29,0
Heves	183	10,9	20,0
Jász-Nagykun-Szolnok	132	4,5	6,0
Komárom-Esztergom	257	17,5	45,0
Nógrád	131	8,4	11,0
Pest	1 515	27,5	416,0
Somogy	175	6,3	11,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	150	8,0	12,0
Tolna	100	11,0	11,0
Vas	94	14,9	14,0
Veszprém	173	12,7	22,0
Zala	190	20,0	38,0
Összesen	10 887	22,3	2424,0
Összesen Fővárosi Bíróság és Pest Megyei Bíróság nélkül	3 663	12,3	449,0

az eltérés még ettől is megdöbbentőbb a FB és Pest Megyei Bíróság nélkül számított átlag 269,89%-a. Tehát kijelenthető, hogy a csoportra jutó ügyteher a vizsgált mutató függvényében 1,5–2,7-szeresen haladja meg a normális, kiegyensúlyozott, időszerű működést lehetővé tevő, törvényes értékeket. Emellett a nyújtott teljesítmény kimagasló, az országban szinte egyedülálló, a törvényes munkaidő ráfordítása mellett elvárhatónak mintegy másfélszerese.

A CSOPORT 2000–2009 KÖZÖTTI ÜGYFORGALMI ADATAINAK ÉRTÉKELÉSE

A megyei szintű polgári ügyek jellegének, nehézségének változatlanóságát feltételezve a fenti normál adatok a 2009. előtti évek vonatkozásában is elfogadhatók összehasonlítási alapként, így a csoport 2000–2009. közötti terhelése és teljesítménye is értékelhető. A csoport ügyforgalmi és létszámadatait a 4. számú táblázatban foglaltam össze. A táblázatban lévő adatokból megállapítható, hogy az érkezési és befejezési adatok (17,79 és 18,16 db/tárgyaló tanács/12 hónap) már a kiindulás évében sem feleltek meg a normális szintnek, ezzel együtt a befejezett ügyek száma meghaladta az érkezett ügyek számát, tehát a működés – nyilvánvalóan megfeszített munka mellett – még kiegyensúlyozott volt. Az érkezés azonban 2001-ben és 2002-ben is emelkedett, amivel a befejezések száma nem tudott lépést tartani, noha a bírák teljesítménye tovább nőtt, és megközelítette a mai szintet (19,2 db/tárgyaló tanács/hó). Így 2003-ban a hatásköri változás már egy eleve dekompenzálódott, romló érkezési és időszerűségi mutatókkal küz-

4. számú táblázat. A csoport ügyforgalmi és létszámadatai (2000–2009)

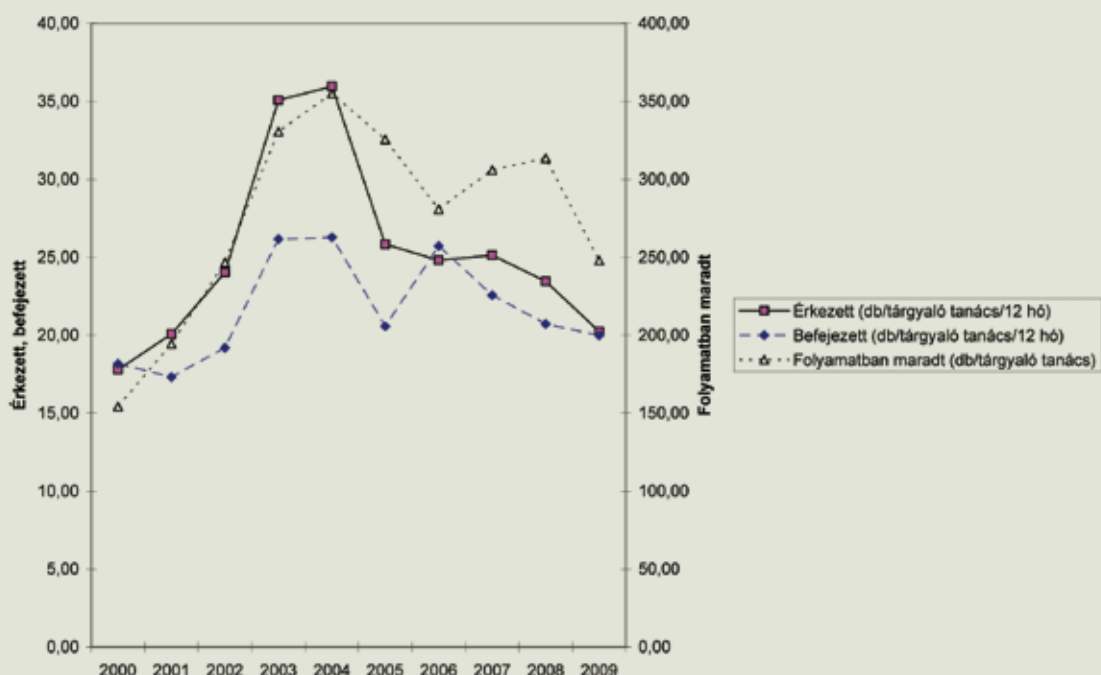
Tárgy- időszak	Tárgyidőszakban tárgyaló tanácsok átlagos száma	Tárgyidőszakban érkezett		Tárgyidőszakban befejezett		Tárgyidőszak végén folyamatban maradt		Tárgyidőszak végén folyamatban maradt két éven túli		
	(db)	(db)	(db/tárgyaló- tanács /12 hónap)	(db)	(db/tárgyaló- tanács /12 hónap)	(db)	(db/tárgyaló- tanács)	(db)	(db/tárgyaló- tanács)	(%)
2000	7,13	1522	17,79	1554	18,16	1100	154,28	165	23,14	15,00%
2001	6,81	1640	20,07	1415	17,32	1324	194,42	196	28,78	14,80%
2002	7,02	2024	24,03	1617	19,20	1731	246,58	271	38,60	15,66%
2003	7,74	3257	35,07	2430	26,16	2558	330,49	362	46,77	14,15%
2004	10,71	4620	35,95	3377	26,28	3801	354,90	485	45,28	12,76%
2005	14,48	4487	25,82	3573	20,56	4715	325,62	649	44,82	13,76%
2006	16,17	4814	24,81	4990	25,72	4539	280,71	929	57,45	20,47%
2007	16,5	4976	25,13	4468	22,57	5047	305,88	1090	66,06	21,60%
2008	17,98	5061	23,46	4470	20,72	5638	313,57	1350	75,08	23,94%
2009	23,02	5590	20,24	5519	19,98	5709	248,00	1559	67,72	27,31%

dő, súlyosan túlterhelt szervezeti egységet terhelt tovább, és lehetetlenné tett teljesen. A drámai mértékben emelkedő érkezés (maximum: 35,95 db/tárgyaló tanács/hó) hatására a szinte felfoghatatlan értékeket elérő (maximum: 26,28 db/tárgyaló tanács/hó) befejezésszám ellenére 354,9 db/tárgyaló tanácsig emelkedett a folyamatos ügyek száma. A csoportra jutó ügyérkezés az egész időszakban döbbenetes mértékben, bizonyos években két és félszeresen, átlagosan 1,78-szorosan meghaladta az elfogadható mértéket. Ezzel párhuzamosan a befejezési mutató végig magas volt, ez a rendkívüli munkateljesítmény sem volt azonban elegendő ahhoz, a csoport működése időszerű maradjon. Az egy tárgyaló tanácsra jutó érkezés, befejezés, és a folyamatban maradt ügyek számát az 1. számú diagramban ábrázoltam.

Nyilvánvaló tehát, hogy a teljes ellehetetlenülés határára folyamatosan kiemelkedően magas bírói teljesítmények mellett jutottunk el.

Az érkezés- és a tárgyaló tanácsszám emelkedésének egymástól jelentősen eltérő dinamikáját igazoló, a 2000. évi érték %-ában kifejezett adatokat az 5. számú táblázatban foglaltam össze, és a 2. számú diagramon ábrázoltam. Az elkésett, mindvégig elégtelen létszámfejlesztés nemhogy a már 2000-ben meglévő, és azt követően képződött hátralék feldolgozását nem tette lehetővé, de az időszerűségi mutatók romlásának megállítására és a csoport működésének szinten tartására sem volt elég. Később, 2004-et követően a nyomasztó hátralék tovább görgetése és az átmeneti visszaesést követően lassan tovább emelkedő érkezés eredményezte a

1. diagram A csoport ügyforgalmi adatai egy tárgyaló tanácsra vetítve (2000-2009)

5. számú táblázat. FB Polgári első fokú csoportjának ügyforgalmi és létszámadatai a 2000. év %-ában (2000–2009)

Tárgy- időszak	Tárgyidőszakban tárgyaló tanácsok átlagos száma	Tárgyidőszakban érkezett		Tárgyidőszakban befejezett		Tárgyidőszak végén folyamatban maradt	
			(db/tárgyaló- tanács/12 hónap)		(db/tárgyaló- tanács/12 hónap)		(db/tárgyaló- tanács)
2000	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
2001	95,51%	107,75%	112,82%	91,06%	95,33%	120,36%	126,02%
2002	98,46%	132,98%	135,07%	104,05%	105,68%	157,36%	159,83%
2003	108,56%	213,99%	197,13%	156,37%	144,05%	232,55%	214,22%
2004	150,21%	303,55%	202,08%	217,31%	144,67%	345,55%	230,04%
2005	203,09%	294,81%	145,17%	229,92%	113,21%	428,64%	211,06%
2006	226,79%	316,29%	139,47%	321,11%	141,59%	412,64%	181,95%
2007	231,42%	326,94%	141,28%	287,52%	124,24%	458,82%	198,27%
2008	252,17%	332,52%	131,86%	287,64%	114,07%	512,55%	203,25%
2009	322,86%	367,28%	113,76%	355,15%	110,00%	519,00%	160,75%

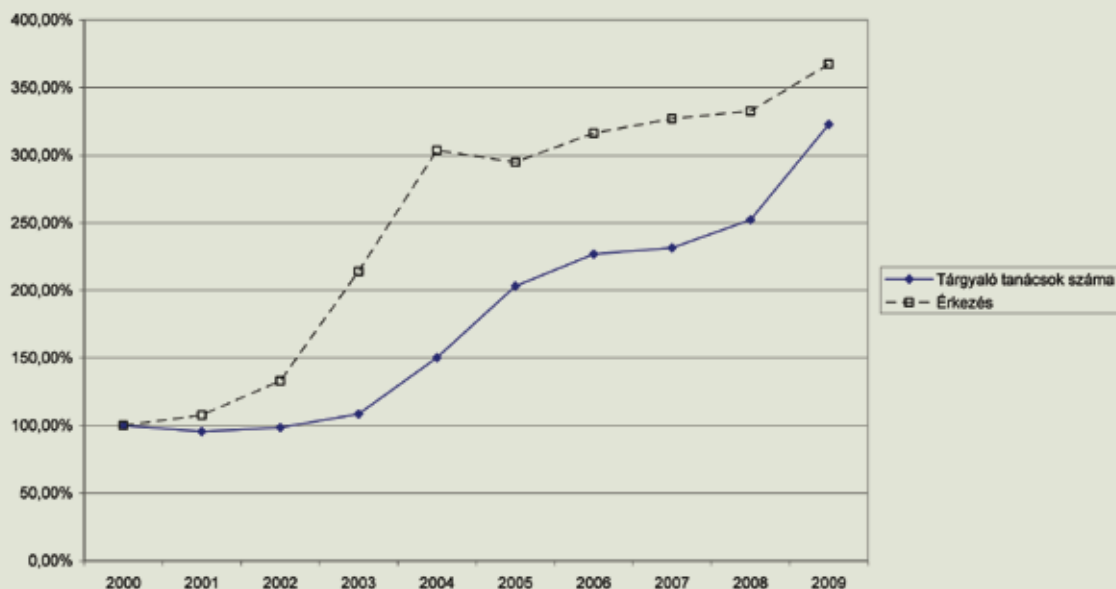
folyamatban maradt ügyek számának további, immár lassabb emelkedését, és az időszériusági adatok romlását. A grafikonra ránézve például megállapítható, hogy az érkezés 150 vagy 200%-ra való emelkedését csak kb. 2 év múlva, a 250, illetve 300%-ra való emelkedését pedig már csak hozzávetőlegesen 4,5 év múlva érte utol a létszám emelkedése. Látható az is, hogy a vizsgált időszak végére az érkezés a 2000. évi adat 367,28%-ára, a tárgyaló tanácsok száma azonban csak 322,86%-ra emelkedett, és ez már a 144/2008. (VI. 9.) OIT számú határozatban előirányzott egyszeri létszámfejlesztést is tartalmazza! Ennek hiányában a létszám csak a 2000. évi szám 252,17%-a lenne, vagyis több mint három és félszeresére emelkedő érkezésszám állna szemben két és félszeres létszámnövekedéssel. A mára kialakult időszériusági helyzet oka tehát nem a csoport elmúlt időszakbeli működésében, vagy az igazgatási ellenőrzés hiányosságaiban keresendő,

hanem kizárólag abban, hogy az ügyérkezés 2000–2004 között történt robbanásszerű emelkedését az eleve súlyosan túlterhelt csoportban a létszám emelkedése csak késve, és soha nem elégséges mértékben követte. Ezért a bírakat felelősség nem terheli, annak rajtuk kívül álló, elsősorban a szükséges bírói létszám időben való biztosításának elmulasztásában megtestesülő központi bírósági igazgatási hibára visszavezethető objektív okai voltak.

A CSOPORT 2003–2009 KÖZÖTTI ÜGYFORGALMI ADATAINAK ÖSSZEVETÉSE AZ ORSZÁGOS ADATOKKAL

Mindezek megfelelő értékeléséhez célszerű a többi megyei első fokú, polgári ügyeket tárgyaló tanács helyzetét és tevékenységét is áttekinteni. A civilizisztikai ügyszakon belül a polgári ügyekre jellemző ügyforgalmi adatok

2. diagram A csoport tárgyaló tanácsainak és az érkezett ügyek számának változása a 2000. évi adat %-ában (2000–2009)

6. számú táblázat. A megyei első fokon polgári ügyszakban tárgyaló tanácsok becsült száma 2003–2008 között, és a 2009. évi tényszám, valamint a becslés alapját képező ügyforgalmi és létszám adatok

			2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Érkezett civilisztikai ügy	Összes	db	22666	27085	29264	32500	30318	30427	32751
	Ebből polgári	db	7485	10960	11134	11827	12554	12593	13 841
		Összes%-a	33,02%	40,47%	38,05%	36,39%	41,41%	41,39%	42,26%
Befejezett civilisztikai ügy	Összes	db	20035	23752	27078	32170	28581	29753	31716
	Ebből polgári	db	5657	8463	9828	11623	11 35	11879	13 412
		Összes%-a	28,24%	35,63%	36,30%	36,13%	40,36%	39,93%	42,29%
Tárgyaló civilisztikai tanács	Összes	db	91,17	107,45	126,32	138,16	136,81	145,52	158,12
	Ebből polgári	Összes%-a	31,86%	39,57%	38,66%	37,71%	42,52%	42,28%	43,97%
		db	29,04	42,52	48,84	52,10	58,17	61,53	69,52
		Ebből Fővárosi							
		Bíróság db	7,74	10,71	14,48	16,17	16,5	17,98	23,02
		Ebből többi bíróság db	21,30	31,81	34,36	35,93	41,67	43,55	46,5

2003-ig hozzáférhető az OIT honlapján. A tárgyaló tanácsokra vonatkozó adatok kiszámításához természetesen szükség lenne a vonatkozó létszám adatokra is, de ez előttem nem ismert. Erre azonban a 2009. évi adatok alapján értelmes becslés adható az alábbiak szerint.

Tapasztalati tény, hogy a tárgyaló tanácsok száma szoros összefüggésben van az érkeztet és a befejezett ügyek számával is. Erre tekintettel a befejezések és az érkeztetések számából megbízható következtetés vonható le a tárgyaló tanácsok számára. A becslés alapjául szolgáló adatokat a 6. számú táblázatban foglaltam össze. A táblázat első sorában az OIT honlapján közzétett, a megyei első fokra érkeztet összes civilisztikai ügy számát gyűjtöttem össze éves bontásban, alatta a polgári ügyszakra vonatkozó összesített adatok, az alatt pedig az előbbieken belüli arányuk látható. A fenti adatokat a befejezett ügyek vonatkozásában is összegyűjtöttem, és a táblázat 4–6. sorában tüntettem fel. A következő sorban a megyei első fokú civilisztikai tárgyaló tanácsoknak az OIT honlapján közzétett száma látható évenként, 2003-tól kezdődően. Az érkeztet és befejezések számának a tárgyaló tanácsok számával való összefüggésének erősségét azonosnak vettem⁴. A 2009. évi tényadatok alapján megállapítható, hogy az érkeztet polgári peres ügyek

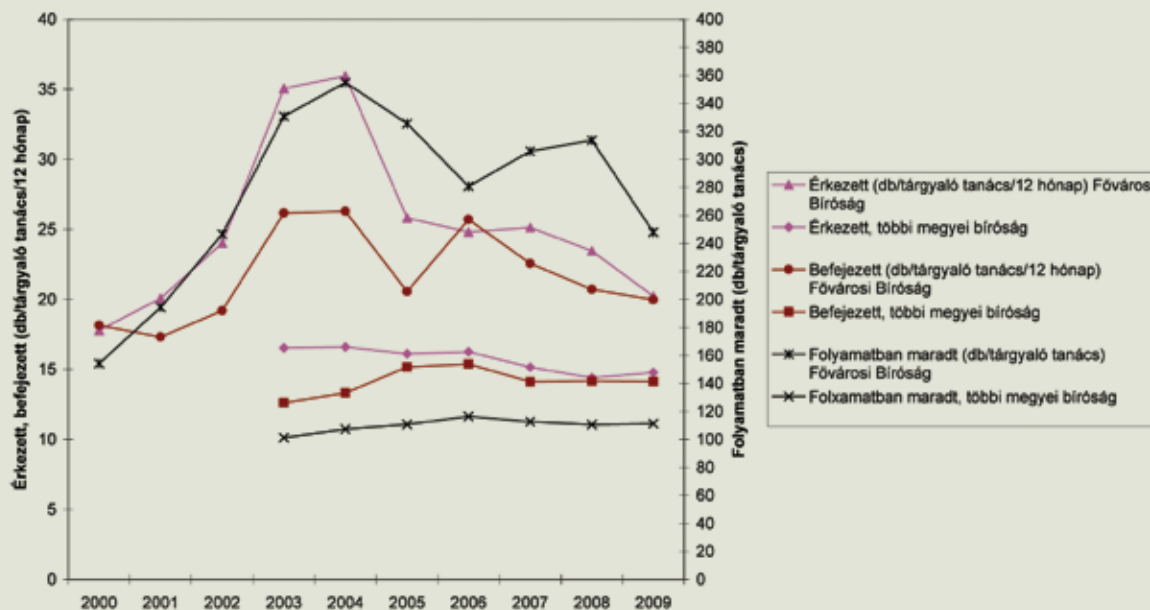
az összes civilisztikai ügy 42,26%-át, a befejezett polgári peres ügyek pedig az összes civilisztikai ügy 42,29%-át, a tárgyaló polgári tanácsok pedig az összes civilisztikai tárgyaló tanács 43,97%-át képezték. Vagyis az egyenlő befolyást alapul véve az érkeztet és a befejezett ügyek civilisztikai ügyeken belüli aránya, és a tárgyaló polgári ügyszakos tanácsok összes civilisztikai tanácshoz való aránya között az alábbi összefüggés áll fenn: Tárgyaló tanácsok aránya = érkeztet és befejezett ügyek arányának számtani átlaga \times 1,04. A képlettel a táblázat 3. és 6. sorában feltüntetett, a korábbi éveket jellemző érkeztetési és befejeztetési arányok alapul vételével a polgári ügyeket tárgyaló tanácsok aránya kiszámítható, ezek az adatok a táblázat 8. sorában vannak feltüntetve. A 7. sorban szereplő, összesített civilisztikai létszám adatok alapján a polgári ügyeket tárgyaló tanácsok száma is kiszámítható. A FB első fokú polgári ügy-

⁴ Annak érdekében, hogy megállapítsam, hogy az érkeztet és befejezett ügyek száma egymáshoz képest milyen szoros összefüggésben van a tárgyaló tanácsok számával, korrelációvizsgálatot végeztem az érkeztet megyei első fokú civilisztikai ügyek száma és a tárgyaló civilisztikai tanácsok, valamint a befejezett megyei első fokú civilisztikai ügyek száma és a tárgyaló civilisztikai tanácsok száma között. A korrelációs együttható a várakozásoknak megfelelően igen magas, és gyakorlatilag egyenlő volt.

7. számú táblázat. A Fővárosi Bíróság és a többi megyei bíróság polgári első fokú tanácsainak ügyforgalmi adatai 2000 (2003)–2009

		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Érkezett (db/tárgyaló tanács/12 hónap)	Fővárosi Bíróság	17,79	20,07	24,03	35,07	35,95	25,82	24,81	25,13	23,46	20,24
	Többi megyei bíróság összesen				16,54	16,61	16,12	16,26	15,15	14,41	14,79
Befejezett (db/tárgyaló tanács/12 hónap)	Fővárosi Bíróság	18,16	17,32	19,2	26,16	26,29	20,56	25,71	22,57	20,72	19,98
	Többi megyei bíróság összesen				12,62	13,32	15,17	15,39	14,13	14,18	14,15
Folyamatban maradt (db/tárgyaló tanács)	Fővárosi Bíróság	154,3	194,4	246,6	330,75	354,90	325,62	280,71	305,88	313,57	248,00
	Többi megyei bíróság összesen				101,36	107,36	110,81	116,50	112,71	110,68	111,35

3. diagram A Fővárosi Bíróság és a többi megyei bíróság polgári elsőfokú tanácsainak ügyforgalmi adatai 2000(2003)-2009

szakos tárgyaló tanácsainak száma tényszerűen ismert⁵, ezt a táblázat utolsó előtti sora tartalmazza, és így a többi bíróságon tárgyaló polgári tanács összesített száma szintén megadható, ezek a táblázat utolsó sorában szerepelnek. A kiszámolt létszám adatok tehát részben becslésen alapulnak, a bizonyossághoz közeli valószínűséggel azonban megfelelnek a tényadatoknak.

A tárgyaló polgári tanácsok számának és az OIT honlapján közzétett összesített ügyforgalmi adatoknak ismeretében 2003-ig visszamenően összehasonlíthatóvá váltak a FB tényleges és a többi megyei bíróság polgári első fokú tárgyaló tanácsainak becsült ügyforgalmi adatai, melyeket a 7. számú táblázatban közlök, és a 3. számú diagramon ábrázolok. Az adatok nem szorulnak magyarázatra. Az érkezett ügyek száma alapján ránézésre is megállapítható, hogy a FB polgári tanácsai a többi megyei bírósághoz képest is elviselhetetlen és feldolgozhatatlan terhelést kaptak. Erre a csoport minden elvárható,

és természetesen a többi bíróságot is helyenként többszörösen meghaladó többletteljesítménnyel reagált, de az időszűrés megőrzéséhez, a hátralék kialakulásának megakadályozásához természetesen ez sem lehetett elég.

Kétségtelen, hogy a FB-on kívüli többi megyei bíróságra vonatkozó, a 7. számú táblázatban közölt és a 3. számú diagramon ábrázolt adatok a becsült létszám adatokból kerültek kiszámításra, és ily módon szintén csak becsült adatnak tekinthetők. Ez azonban a végkövetkeztetést nem befolyásolja, mert ha a létszám adatokat a 2003–2008. évek tekintetében többi bíróságon alábecsültem, akkor abból az következik, hogy az egy tárgyaló tanácsra számolt érkezési és befejezési adatok abszolút értelemben és a FB tényadataihoz képest is még alacsonyabbak. Ha pedig a létszámot túlbecsültem, akkor az időszűrés működés a többi bíróságon a becsülnél is nagyobb arányú létszámfejlés árán valósult meg.

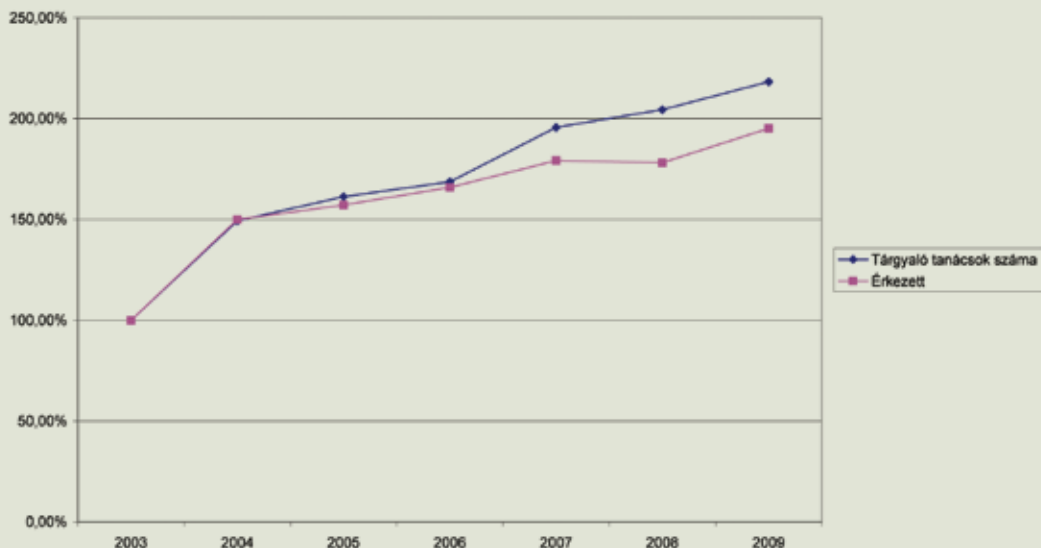
A FB és a többi megye közötti fenti különbség oka egyértelműen kiderül a 8. számú táblázatból, és a 4. számú diagramból, különösen, ha az adatokat az 5. számú táblázat megfelelő oszlopával, és a grafikont a 2. számú grafi-

⁵ Az adatokat a Fővárosi Bíróság statisztikusa bocsátotta rendelkezésemre.

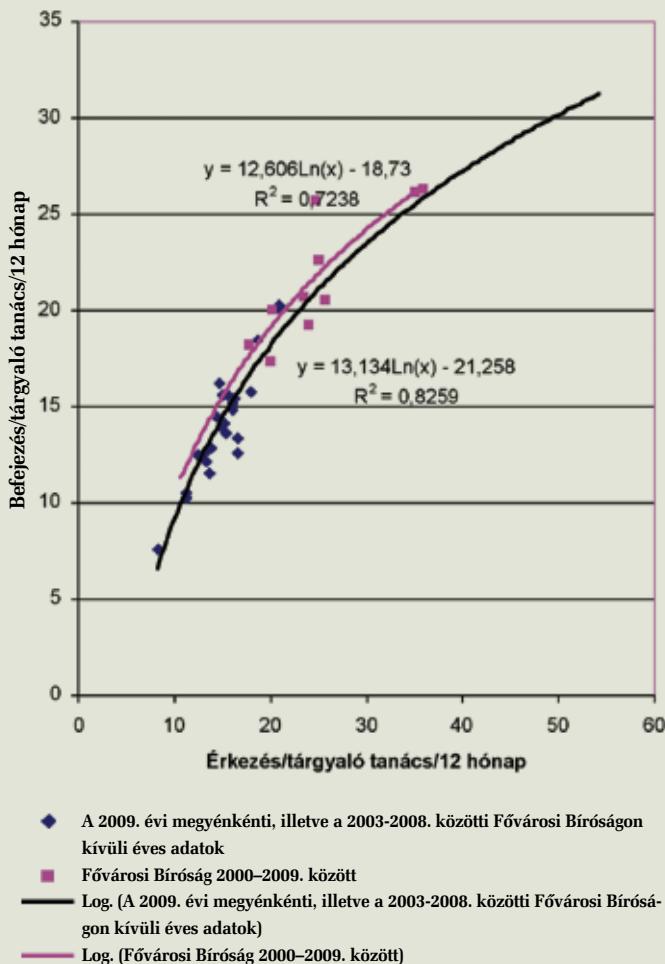
8. számú táblázat. A megyei bíróságok polgári első fokú ügyforgalmi adatai a Fővárosi Bíróság kivételével a 2003. év %-ában 2003–2009

		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Tárgyaló tanácsok száma	(db)	21,30	31,81	34,36	35,93	41,67	43,55	46,50
	%	100,00%	149,34%	161,28%	168,69%	195,63%	204,45%	218,30%
Erkezett	(db)	4228	6340	6647	7013	7578	7532	8251
	%	100,00%	149,95%	157,21%	165,87%	179,23%	178,15%	195,15%
Befejezett	(db)	3227	5084	6255	6634	7067	7409	7893
	%	100,00%	157,55%	193,83%	205,58%	219,00%	229,59%	244,59%
Folyamatban maradt	(db)	2159	3415	3807	4186	4697	4820	5178
	%	100,00%	158,18%	176,33%	193,89%	217,55%	223,25%	239,83%

4. diagram A Fővárosi Bíróságon kívüli megyei bíróságon tárgyaló tanácsok és érkezett ügyek száma a 2003. év %-ában 2003-2009

5. diagram Az egy tárgyaló tanácsra jutó befejezések számának alakulása az egy tárgyaló tanácsra jutó érkezések függvényében polgári ügyszakban 2009-ben megyénként, és 2003-2008. között a Fővárosi Bíróságon kívül, valamint 2000-2009. között a Fővárosi Bíróságon

konnal egybevetjük. A FB kivételével a többi bíróságon a polgári első fokú érkezés emelkedését – a bírói teljesítmény kismértékű növelése mellett – a létszámérkezés emelkedésével arányos, sőt azt meghaladó, időszerű emelésével kompenzálták, és ezzel megakadályozták a hátralék kialakulását. A vizsgált időszakban az érkezett ügyek száma a 2003. évi értéknek csak 195,15 %-ára, a tárgyaló tanácsok száma azonban a 2003. évi érték 218,3 %-ára emelkedett!

IGAZOLHATÓ-E MÁSMÓDON IS, HOGY A CSOPORT TELJESÍTMÉNYE KIMAGASLÓ VOLT?

Annak igazolására, hogy a polgári első fokú csoportra jellemző érkezési adatok mellett a befejezések száma mindig elérte a lehetséges legmagasabbhoz közelítő értéket, a 2009-ben az egyes megyéket (a FB kivételével) (2. számú táblázat), illetőleg a 2003–2008 között FB-on kívüli megyéket jellemző, egy tárgyaló tanácsra jutó befejezési értékeket (7. számú táblázat) a hozzájuk tartozó, egy tárgyaló tanácsra jutó érkezési adatok függvényében az 5. számú diagramban ábrázoltam. Az adatok alapján a számítógép generált trendvonal azt ábrázolja, hogy az ország FB-on kívüli megyei bíróságainak első fokú polgári tanácsai egy meghatározott ügyérkezés esetén mennyi ügyet fejeznek be, vagy lennének képesek átlagosan befejezni, azaz az adott terhelés mellett jellemzően elért eredményeket mutatja. Látható, hogy a két adat között szoros az összefüggés, a befejezett ügyek száma eleinte együtt emelkedik az érkezett ügyek számával, az emelkedés dinamikája azonban bizonyos érkezés felett megtörik: a befejezések száma tehát nem emelkedik korlátlanul az érkezés növekedése esetén. Ennek nyilvánvaló oka, hogy a bírói teljesítmény az időbeli és fizikai korlátok miatt a végtelenségig nem növelhető a kiosztott ügyek számának emelésével. Ha az adott érkezéshez tartozó egy-egy bíróságra jellemző befejezési adat a görbe felett van, akkor az adott bíróság tanácsainak teljesítménye az adott érkezésre jellemző átlagtól jobb, ha alatta van, ak-

9. számú táblázat. A megyei bíróságokon folyamatban maradt 2 éven túli első fokú polgári peres ügyek száma megyénként 2004–2009. között

Terület	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Főváros	485	649	929	1090	1350	1559
Baranya	8	10	20	16	13	17
Bács-Kiskun	7	4	17	20	27	36
Békés	0	2	4	5	5	2
Borsod-Abaúj-Zemplén	22	26	33	41	38	52
Csongrád	5	10	18	15	23	27
Fejér	20	27	34	40	34	38
Győr-Moson-Sopron	8	19	33	44	56	58
Hajdú-Bihar	6	13	11	24	22	29
Heves	5	5	9	14	9	20
Jász-Nagykun-Szolnok	6	6	6	6	5	6
Komárom-Esztergom	5	9	17	30	37	45
Nógrád	4	5	7	10	10	11
Pest	66	78	164	312	379	416
Somogy	14	19	21	14	10	11
Szabolcs-Szatmár-Bereg	2	1	7	11	11	12
Tolna	0	6	8	6	9	11
Vas	4	9	13	8	18	14
Veszprém	11	25	22	27	18	22
Zala	6	13	21	39	31	38
Összesen	684	936	1394	1772	2105	2424
Összesen FB és Pest Megyei Bíróság nélkül	133	209	301	370	376	449

kor az átlagtól rosszabb. A grafikonon ábrázolt további értékek a csoportra 2000–2008 között jellemző befejezési és érkezési adatokat jelentik. A többi megyével való összehasonlíthatóság érdekében a többi bíróságra jellemző trendvonalat becslés útján meg kellett hosszabbítani, mert a FB-ra jellemző érkezési adatok többsége közelében más bíróságról származó tényadat nem volt... A meghosszabbított

trendvonal alapján viszont jól látszik, hogy a csoport befejezési adatai csak 3 évben voltak az adott érkezési szintre jellemző, FB-on kívüli országos átlag alatt. A többi évben a befejezések száma oly mértékben haladta meg az adott érkezésre jellemző átlagot, hogy a csoport átlagos teljesítménye összességében az adott érkezésekhez tartozó országos átlag feletti volt. Ez abból látható, hogy a csoportra jel-

10. számú táblázat. A megyei bíróságokon folyamatban maradt 2 éven túli első fokú polgári peres ügyek száma megyénként 2004–2009 között

Terület	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Főváros	12,76%	13,76%	20,47%	21,60%	23,94%	27,31%
Baranya	4,35%	4,81%	11,43%	7,14%	5,31%	6,05%
Bács-Kiskun	4,79%	3,08%	10,18%	11,98%	12,74%	13,74%
Békés	0,00%	2,44%	4,21%	5,38%	5,26%	1,92%
Borsod-Abaúj-Zemplén	9,17%	14,44%	17,37%	11,39%	14,29%	18,18%
Csongrád	3,60%	5,99%	8,41%	7,11%	11,56%	13,57%
Fejér	9,52%	11,44%	14,41%	15,75%	13,44%	13,67%
Győr-Moson-Sopron	4,21%	8,88%	13,87%	15,33%	20,66%	18,77%
Hajdú-Bihar	2,32%	5,35%	3,59%	7,12%	6,36%	8,08%
Heves	6,41%	4,90%	6,08%	9,93%	6,21%	10,93%
Jász-Nagykun-Szolnok	5,61%	6,45%	6,74%	5,88%	4,55%	4,55%
Komárom-Esztergom	4,63%	6,29%	10,06%	14,42%	16,52%	17,51%
Nógrád	5,56%	6,17%	7,29%	9,43%	10,53%	8,40%
Pest	7,88%	7,46%	14,27%	23,80%	25,32%	27,46%
Somogy	8,24%	8,60%	10,10%	6,86%	5,26%	6,29%
Szabolcs-Szatmár-Bereg	1,49%	0,77%	4,46%	6,47%	7,19%	8,00%
Tolna	0,00%	7,89%	10,39%	7,79%	10,59%	11,00%
Vas	5,56%	9,78%	13,54%	8,99%	15,25%	14,89%
Veszprém	6,92%	12,95%	14,10%	16,07%	12,59%	12,72%
Zala	3,47%	7,65%	9,55%	20,74%	17,92%	20,00%
Összesen	9,48%	10,98%	15,98%	18,19%	20,13%	22,27%
Összesen FB és Pest Megyei Bíróság nélkül	5,16%	7,57%	9,91%	10,93%	11,32%	12,26%

lemző trendvonal mindvégig a többi bíróságra vonatkozó trendvonal felett van. Mivel pedig alig találni másik olyan megyét, amelynek befejezésszáma a csoportra jellemző trendvonal felett lenne, ezért az is leszögezhető, hogy az általunk átlagosan elért befejezésszám közelíti az adott érkezéshez tartozó, elérhető maximumot is. Ebből pedig az következik, hogy ésszerű többletenergia-ráfordítás mellett, és a hatályos jogszabályi környezetben nem volt olyan igazgatási intézkedés, amely az egy tanácsra számított befejezési mutatókat, vagyis a bírói munkateljesítményt, és ezzel az időszerűséget érdemben tovább javíthatta volna.

A CSOPORT IDŐSZERŰSÉGI MUTATÓI

Kizárólag a fentiek ismeretében érdemes áttekinteni, és lehet értelmes következtetéseket levonni a FB-on folyamatban lévő két éven túli ügyek számának és arányának alakulása vonatkozásában. Az OIT honlapján közzétett adatok alapján a 9. számú táblázatban összegyűjtöttem a 2004–2009 közötti időszakban folyamatban maradt két éven túli ügyek számát megyénkénti bontásban. A folyamatban maradt összes ügy OIT által közölt számára vonatkozó adatsor birorkában kiszámítható volt a két éven túli ügyek aránya megyénként és évenként. A kapott adatokat a 10. számú táblázatban foglaltam össze, és a releváns adatokat 6. számú diagramon ábrázoltam. Az adatokból látható, hogy a csoportban a 2 éven túli ügyek aránya a már kezdetben is magas, 12,76%-os szintről induló, szinte folyamatos romlás következtében jelentősen (2,14 szeresére) emelkedett, és 2009. év végére elérte a 27,31%-ot. De ettől még jelentősebb volt az emelkedés a Pest Megyei Bíróságon, és a FB-on kívüli többi megyei bíróságon összesítve is: ez utóbbiak esetében az arány 5,16%-ról (2,37 szeresére) 12,26%-ra emelkedett.

Kijelenthető tehát, hogy az ügyek csoportban tapasztalható „előregedése” nem a FB-on és a Pest Megyei Bíróságon elszigetelten lejátszódó folyamat, hanem egy az

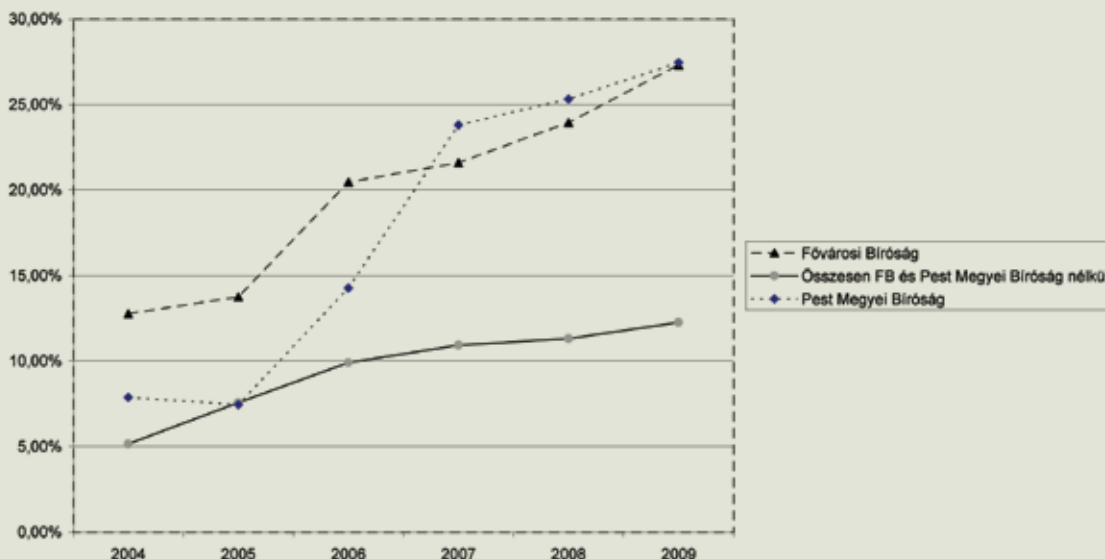
egész országra jellemző, mértékét tekintve is hasonló jelenség része volt. Nagyon fontos különbség azonban, hogy az ország más megyéiben mindez a fent ismertetett, sokkal kedvezőbb, az ideálishoz közeli ügyforgalmi adatok mellett zajlott le. Célvizsgálatot erre tekintettel nem az igényelne, hogy a mindvégig kritikus helyzetben lévő FB-on miért romlottak az időszerűségi mutatók, hanem az, hogy miért következett be mértékét tekintve ezt meghaladó romlás a kedvezőbb külső körülmények között dolgozó bíróságokon...

AZ IDŐSZERŰSÉG ÉS A FOLYAMATOS ÜGYEK SZÁMÁNAK ÖSSZEFÜGGÉSE

A polgári perek időtartama és a folyamatban lévő ügyek száma között szoros összefüggés van. Abból kell kiindulni, hogy az ügyek többségénél a befejezést megelőzően a bíróság az ügyben egy vagy több tárgyalást tart. Tekintettel arra, hogy a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.) szabályai szerint tárgyalást csak bírósági elnök tarthat, ezért az adott bíróságon egységnyi idő alatt befejezhető ügyek számát, és ezen keresztül az eljárások átlagos időtartamát, következőképpen a meghatározott időtartamot (jelen esetben 2 évet) meghaladó tartamú eljárások számát és arányát – a bírói munka hatékonyságán túl – alapvetően a folyamatban lévő ügyek száma és az engedélyezett bírói létszám határozza meg.

Az OIT 1999. évi 9. számú, a bíróságok igazgatásáról szóló szabályzatának 27. §-a 80–90 napban határozza meg az évi tárgyalási napok számát. Az egy napra kitűzhető, és alaposan, felkészülten tárgyalható ügyek számát megyei bírósági szinten, első fokon tapasztalatok alapján, az ide érkező ügyek súlyára is tekintettel maximum 4–5-ben határozhatjuk meg. Az átlagos adatokat alapul véve tehát egy megyei bírósági bíró évente 382 (85×4,5) tárgyalást képes megartani. Ez 12 hónappal számolva, és kerekítve 32 tárgyalás havonta. Mivel a szabályzat 28. §-ának (1) bekezdése értel-

6. diagram A két éven túli ügyek arányának alakulása a Fővárosi Bíróságon és a Pest Megyei Bíróságon, illetőleg a többi megyei bíróságon átlagosan megyei első fokon polgári ügyekben 2004-2009 között

11. számú táblázat. A Fővárosi Bíróság működő polgári első fokú tanácsainak folyamatban maradt és kitűzhető ügyei (2002–2009)

Tárgyidőszak	Tárgyidőszak végén folyamatban maradt összesen (db)	Tárgyidőszakban működő tanácsok átlagos száma (db)	Tárgyidőszak végén folyamatban maradt tanácsenként (db/tanács)	Tárgyidőszak végén kitűzhető ügy tanácsenként (db/tanács)	Tárgyalási időköz a tárgyidőszakban (hónap)
2002	1731	8,33	207,80	166,24	5,20
2003	2558	9,38	272,71	218,17	6,82
2004	3801	13,66	278,26	222,61	6,96
2005	4715	18,29	257,79	206,23	6,44
2006	4539	20,75	218,75	175,00	5,47
2007	5047	20,75	243,23	194,58	6,08
2008	5638	22,08	255,34	204,28	6,38
2009	5709	29,42	194,05	155,24	4,85

mében a bíró az ügyeket – soronkívüliség hiányában – érkezési sorrendben köteles kitűzni, ezért minden ügyet egyenlő gyakorisággal, sorrendben kell tárgyalnia. Erre tekintettel az egy tanácsra jutó folyamatos ügyek – alábbiak szerint korrigált – száma, és a bíró által havonta tárgyalható ügyek számának hányadosaként kiszámítható, hogy adott időszakban milyen tárgyalási időköz biztosítható egy-egy ügyben tartott két tárgyalás között, és az első tárgyalás előtt.

Tény, hogy az adott pillanatban folyamatban lévő ügyek egy része nem tűzhető ki pl. hiánypótlás, vagy közbenső ítélet következtében. Az ilyen ügyek aránya az összes folyamatban lévő ügghöz képest – szakmai tapasztalatokon alapuló becslés alapján – kb 20%-ra tehető. Erre tekintettel a tárgyalási időközre vonatkozó számítást nem a folyamatban lévő, hanem a kitűzhető ügyek számának alapul vételével kell elvégezni. Ez utóbbi a fentiek szerint a folyamatos ügyek 80%-ának adódik. A csoportban működő tanácsok számát, a folyamatban lévő ügyek korábban már ismertetett összes, és működő tanácsra jutó számát, valamint az ebből a fentiek szerint számolt működő tanácsra jutó kitűzhető ügyek számát, valamint a jellemző tárgyalási időközt a 11. számú táblázatban foglaltam össze. A számított tárgyalási időközök számtani átlaga 6,02 hónap, de a legkisebb érték is majdnem öt hónap.

A csoportban a két éven túl folyamatban lévő ügyek korábbi években történt vizsgálata alapján azt is tudni lehet, hogy az ilyen ügyekben az eljáró tanácsok átlagosan 5–6 tárgyalást tartottak. Ezen adat, és a fentiek szerint kiszámított, a vizsgált 2002–2009 évekre vonatkozó átlagos tárgyalási időköz szorzataként kiszámítható, hogy az elmúlt időszakban a csoportban egy olyan ügy befejezéséhez, amelyben legalább öt tárgyalást kellett tartani, 30,1 (5×6,02) hónap, azaz több mint két és fél év volt szükséges.

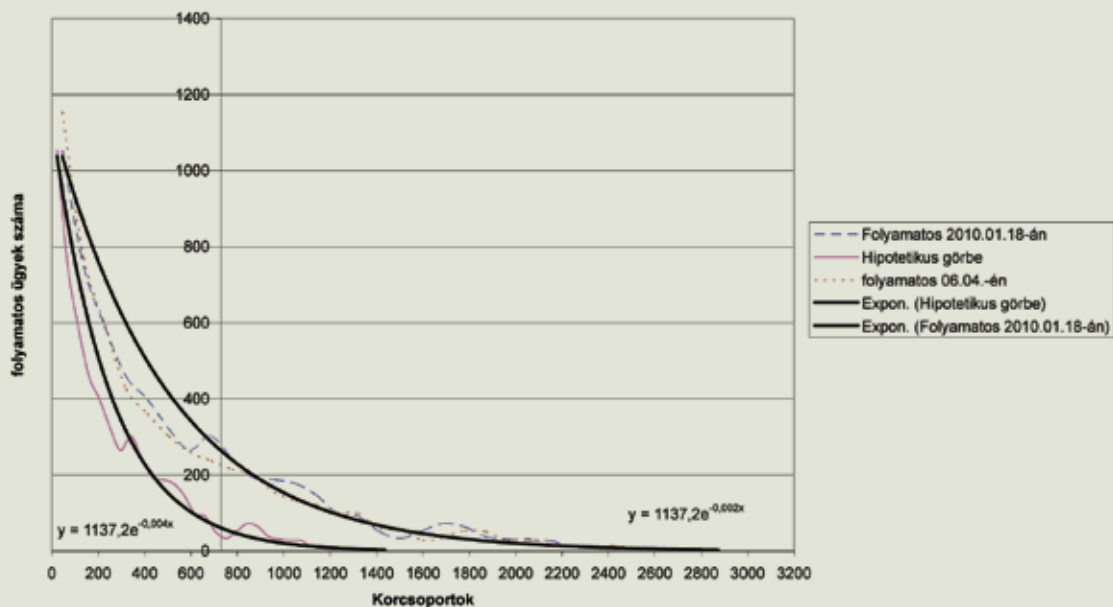
A fenti, pusztán matematikai levezetés alapján is levonható tehát az a következtetés, hogy a csoportban a jelenleg két éven túli ügyek befejezésére a rendelkezésre állt erőforrások (működő tanácsok száma), és az adott külső körülmények között (érkezett, és folyamatban maradt ügyek száma) objektív okok miatt nem volt lehetőség. Ennek a pusztán matematikai feltételei is csak akkor lesznek adottak, ha a fentiek szerint szükséges legalább öt tárgyalás tárgyalási időközeinek összege 24 hónap alá csökken, azaz a tárgyalási időköz kevesebb, mint 4,8

(24/5) hónap lesz. Ez pedig akkor fog bekövetkezni, ha az egy tanácsra jutó kitűzhető ügyek száma 153 (4,8×32) alá, az egy működő tanácsra jutó folyamatos ügyek száma pedig 191 (153/0,8) alá fog csökkenni. Kijelenthető tehát, hogy a csoportban tapasztalható rendkívül rossz időszerűségi mutatók, és a két éven túl folyamatban lévő ügyek nagy számának oka a folyamatban lévő ügyek rendkívüli, az elvárhatót, de még az országos átlagot is jelentősen meghaladó, és a 2000-től 2009-ig terjedő időszakot mindvégig jellemző magas száma.

A FOLYAMATOS ÜGYEK „KORFÁJA”

A tárgyalási időköznek a két éven túli ügyek arányára való döntő befolyása egy másik, szemléletesebb módon is igazolható. 2010 januárja óta rendszeresen vizsgáltam a csoportban folyamatban lévő ügyek korösszetételét. Ennek során időközönként meghatároztam az adott pillanatban bizonyos (3 hónap szélességű) korcsoportba tartozó ügyek számát. A 2010. január 18-i, és június 4-i vizsgálat során kapott, egyes korcsoportokhoz tartozó létszámadatokat a pertartam függvényében a 7. számú diagramban ábrázoltam. Az x tengelyen a három hónap szélességű pertartam kategóriák átlagos hosszát tüntettem fel napokban. A grafikon y tengelyén leolvasható szám adatok természetesen nem a napokban megadott pertartamhoz tartozó, hanem a napokban megállapított átlagos pertartam hosszúságú, 3 hónap szélességű sávba tartozó folyamatos ügyek számát jelentik. A görbe alapján ránézésre is megállapítható, hogy a folyamatos ügyek száma a pertartam növekedésével egy természetes alapú, negatív kitevőjű exponenciális függvény szerint csökken. A számítógépes program a pontos matematikai összefüggést is képes meghatározni, és az azt ábrázoló trendvonalat is megrajzolja. A 2010. január 18-i adatok esetében ezt a trendvonalat is feltüntettem a grafikonban. A képlet alapján bármely tetszőleges tárgyalási időköz esetén meghatározhatóvá válik a becsült koreloszlás, és ezzel például a meghatározott időtartamot meghaladó korú folyamatos ügyek száma⁶. A számítást elvégezve meghatároztam a Pp. 125. §-ának (3), és 142. §-ának (2) bekezdésében írt törvényes 4 hónapos tárgyalási időköz esetén az ügyek koreloszlását. A fent írtak szerint ez a tárgyalási időköz a 32 db/hónap tárgyalási mennyiség-

7. diagram A 2010. január 18. napján folyamatos ügyek koreloszlása

get alapul véve működő tanácsként 128 kitűzhető (32 db×4 hónap), és 160 folyamatos (128/0,8×10) ügy esetén teljesül. Ebben az esetben a két éven túli ügyek aránya már csak 12,61% lenne. Vagyis, ha az elmúlt időszakban csak annyi létszámfejlesztés megvalósult volna, hogy az egy működő tanácsra jutó ügyek száma soha nem haladta volna meg a 160-at, akkor a csoport két éven túli ügyeinek aránya alig haladná meg a jelenleg a többi bíróságot jellemző 12,26 %-os értéket. Ha pedig a FB-on kívüli bíróságokkal egyezően 110 körül lett volna a folyamatos ügyek száma, akkor a kitűzhető ügyek száma 88, a tárgyalási időköz pedig 2,75 (88/32) hónapnak adódott volna. Ez esetben a két éven túli ügyek aránya az 2,32% lenne! Ez lényegesen a többi bíróságot jellemző 2009. évi tényadat, és az OIT által a 129/2009. (VII. 7.) OIT-határozatban meghatározott 5%-os küszöb alatt van. A 7. számú diagramban a 2010. január 18-i tényleges állapotnak megfelelő eloszlási arányokat ábrázoltam 3 hónapos hipotetikus tárgyalási időköz esetén. A grafikon y tengelye az x tengelyen 730-as értéknél került rögzítésre, ami a két éven túli pertartam napokban megadott alsó határa, így a valós és a hipotetikus tárgyalási időközökhöz tartozó eloszlások közötti különbségek a 2 éven túli ügyek számát tekintve szembeötlőek. Fentiekből megállapítható, hogy a csoport időszériási mutatói teljes egészében megegyeznének, vagy még kedvezőbbek is lennének más bíróságok mutatóinál, ha a folyamatos ügyek száma, és ennek feltételeként az egy tárgyaló tanácsra jutó érkezés is azonos lett volna az elmúlt időszakban.

A MEGVALÓSULT LÉTSZÁMFEJLESZTÉS

Nyilván ezt a helyzetet észlelve és értékelve hozta az OIT a 144/2008. (VI. 9.) OIT számú határozatát. A határozat IV. pontjának 3 alpontjában a Fővárosi és a Pest Megyei Bíróságon felhalmozódott ügyhátralék feldolgozása, a Fővárosi és a Pest Megyei Bíróság elhelyezési gondjainak javítása, az arányos bírói leterheltség megteremtése, valamint az eljárások időszériuságának előmozdítása érdekében elrendelte, hogy az OIT Hivatala készítsen előterjesztést, külső, az igazságügyi statisztikában is jártas szakember bevonásával a jogszabálymódosítási, szervezési és igazgatási intézkedésekre is kiterjedően annak érdekében, hogy 2009. december 31-ig ezen a bíróságokon felszámolásra kerüljön az ügyhátralék; és 2010. június 30-ig a Fővárosi és a Pest Megyei Bíróság ügyforgalmi adatai (különös tekintettel az egy bíróra jutó folyamatban lévő peres és nem peres ügyek számára és ezen perek intenzitási mutatóira) ne térjenek el az országos átlagtól. Az előterjesztés pontos tartalma, és az annak alapját képező statisztikai adatok köre előttem ismeretlen, tény azonban, a fenti OIT-határozat végrehajtása tárgyában született 197/2008. (IX. 25.) OIT-határozat 4. pontjában, 2009. január 1-jei hatállyal, az eljárások időszériuságának javítása, valamint a Fővárosi és a Pest Megyei Bíróságon felhalmozódott ügyhátralék mielőbbi feldolgozása érdekében a Fővárosi Bíróságon 30 db 5. fizetési fokozatú megyei bírósági bírói, ideiglenes állás létesítését engedélyezte 2011. december 31-ig. A csoport a 30 álláshelyből 10 álláshelyet kapott. Tekintsük most át, hogy milyen létszám és ügyforgalmi hatásai voltak a fenti döntésnek.

⁶ Könnyen belátható, hogy ebben az exponenciális függvényben a görbe induló magasságát a hatvány alapja (időegység alatt érkezett ügyek száma), meredekségét pedig a hatvány kitevője (ami lényegében a tárgyalási időköz hosszával fordítottan arányos) határozza meg. Minél kisebb negatív szám a kitevő (azaz minél hosszabb a tárgyalási időköz), annál kevésbé meredek a görbe, azaz annál több a magasabb korcsoportba tartozó folyamatos ügy. A hatványkitevő felírható egy tört (értéke egy) és egy másik szám szorzataként. Ha a tört számlálójának az adott koreloszlási görbéhez tartozó tárgyalási időköz hónapokban kifejezett hosszát vesszük, akkor a nevezőnek is ezzel kell megegyeznie. A tört nevezőjének tetszőleges változtatásával pedig a görbéhez tartozó tárgyalási időköz hányadának vagy többszörösének megfelelő tárgyalási időköz esetén is kiszámíthatjuk az eloszlást, ha a nevező értékének éppen a hipotetikus tárgyalási időköz hónapokban megadott hosszát választjuk.

A csoportban működő tanácsok száma évi átlagban a 2008-ban jellemző 22,08-ról az érkezett bruttó 10 tanács-csal szemben nettó 7,34-dal 2009-ben 29,42-ra, a tárgyaló tanácsok száma 17,98-ról 23,02-ra emelkedett. Ez utóbbi adatokat a 4. számú táblázatban feltüntettem, és az 5. számú táblázatban a 2000. évi érték %-ában is kifejeztem, majd – az érkezési adatokkal együtt – ábrázoltam is. Látható, hogy az OIT döntése jó irányba mutat, annak mértéke azonban – különös tekintettel a 144/2008. OIT-határozatban kitzűzött rendkívül ambiciózus célkora is – közel sem kielégítő. Sajnálatos módon a csoport létszámának emelkedése az egyszeri létszámemelés ellenére sem éri el az érkezés emelkedésének mértékét: az érkezett ügyek száma 2000 óta 367,28%-ra, a tárgyaló tanácsok száma azonban csak 322,86%-ra emelkedett. Az érkezés emelkedésének mértékével arányos tárgyaló tanácsszám 26,18 ($7,13 \times 3,6728$) lenne, ez a működő és a tárgyaló tanácsok 2009. évi arányára (29,42/23,02) figyelemmel 33,45 működő tanács. Ha azonban a FB-on kívüli más megyei bíróságokon megvalósult, és a 8. számú táblázatban ismertetett, az érkezés emelkedésének arányát 13,24%-kal ($218,3/195,15 = 1,1324$) meghaladó arányú létszámfejlesztésből indulunk ki, akkor az elérendő tárgyaló tanács szám 29,65 ($3,6728 \times 1,1324 \times 7,13$), a működő tanácsok száma pedig 37,89 ($29,42/23,02 \times 29,65$) lenne. Ez az OIT-határozat alapján kapottan túl további 8,47 működő tanács (37,89-29,42) felállítását igényelte volna. Ebben az esetben azonban a 2009. évi érkezési adatok (4. számú táblázat) alapján az egy tárgyaló tanácsra jutó érkezés még mindig 15,71 db (5590/29,65/12hónap) lenne. A Fővárosi és Pest Megyei Bíróságon kívüli bíróságokra jellemző egy tanácsra jutó (14,14 db/12 hó) érkezéshez 32,94 (5590/12hó/14,14db) tárgyaló tanácsra lenne szükség, ez 42,09 ($29,42/23,02 \times 32,94$) működő tanácsnak azaz az OIT-határozatban létesítetten túl további 12,67 (42,09-29,42) új álláshelynek felel meg. Ezzel a tanácsokra jutó, 2009. évi érkezés alapján számított terhelés a többi bíróság szintjére esne, így a többi bíróságra jellemző munkateljesítmény esetén az időszzerű mutatók szinten tarthatók lennének, a jelenlegi munkaintenzitás esetleges fennmaradása esetén pedig lehetővé válna a hátralék hosszabb időn belül való feldolgozása. A bírák (ön)kizsákmányolása nélküli, gyors eredmények, hirtelen javuló időszűrés eléréséhez természetesen még ettől is nagyobb (legalább 20 fő), átmeneti (néhány éves) létszámfejlesztésre lenne szükség. A határozat szerint ideiglenesnek szánt létszámfejlesztés tényleges leépítése pedig értelem szerűen szóba sem kerülhet.

A másik lehetőség az ügyek egy részének jogszabálymódosítás útján való elterelése. A jelenleg időszűrésen működő, a Fővárosi és Pest Megyei Bíróságon kívüli bíróságokra jellemző egy tanácsra jutó érkezési adat (14,14 db/12 hó), és a 2009-re jellemző tárgyaló tanácsszám alapul vételével a csoportban évi 3906 ($14,14 \times 23,02 \times 12$) ügy feldolgozására lenne – a többiekéhez hasonló terhelés mellett – lehetőség. Ennél a csoportba már tavaly

is 1684 ügyel több érkezett, 2010-ben pedig várhatóan 2378-cal ($5590 \times 1,1242 - 3906$) több fog érkezni. Legalább ennyi ügyet kellene tehát a kiegyensúlyozott, normális működéshez évente a csoportból elterelni. Nem szabad elfelejteni ugyanakkor, hogy 2010-ben a tárgyaló tanácsok átlagos száma némileg tovább emelkedik, tehát a valós szám ennél valamivel alacsonyabb, 29 tárgyaló tanácsot, és a 2010-re prognosztizálható 6284 db érkezett ügyet alapul véve 1363 db ($6284 - 29 \times 14,14 \times 12$).

A szükséges további létszámfejlesztés vagy ügyelteselés nagyságrendje alapján könnyen érthetővé válik, hogy miért nem vezettek eredményre az esetenként komoly pénzügyi forrásokat felemésztő, a csoport helyzetének rendezésére irányuló, hatásukat tekintve azonban a szükséges „kritikus tömeget” meg sem közelítő megoldási kísérletek. Nem kétséges, hogy az elmúlt tíz évben megvalósított korábban ismertetett létszámfejlesztések vagy a FB kerületi bírának a FB-ra való kirendelése a helyes irányba tett lépések voltak, volumenüknél fogva azonban az időszűréségi helyzet végleges rendezésére nem lehettek alkalmasak. Az említett kirendelés például hozzávetőleg 2000 ügy elterelését jelentette, az akkori létszám és érkezési adatok mellett azonban nem egyszeri alkalommal, hanem folyamatosan, évről évre kellett volna ennyi ügyet elterelni⁷. Az eddigi kísérletek kudarcra tehát nem azt bizonyítja, hogy létszámfejlesztés, vagy az érkezett ügyek számának csökkentése helytelen cselekvési irány, hanem ezzel ellentétben éppen azt, hogy az eddigiektől sokkal erőteljesebb intézkedésekre van szükség.

A MEGVALÓSULT LÉTSZÁMFEJLESZTÉS HATÁSAI AZ ÜGYFORGALMI ÉS IDŐSZERŰSÉGI MUTATÓKRA

Ennek igazolása érdekében megvizsgáltam az OIT által 2008-ban elrendelt létszámfejlesztés hatásait a csoport ügyforgalmi és időszűréségi adataira. A csoport ügyforgalmi adatait és a tárgyaló tanácsok számát a 2008. január 1. és 2010. június 30-i időpont közötti időszakban havi bontásban a 12. számú táblázatban foglaltam össze. Az adatok alapján megállapítható, hogy az ügyérkezés a 2009-hez hasonló további folyamatos emelkedése mellett a befejezett ügyek számának ettől nagyobb mértékű emelkedése (8. számú diagram) következtében a folyamatban maradt ügyek számának kisebb-nagyobb hullámszerű emelkedése mellett, évek óta tartó folyamatos emelkedése megállt, és 2009 nyara óta lassan csökkenni kezdett. Ez értelmezésem szerint az ügghátralék csökkenését jelenti. Bár ez a 2009. évi statisztika alapján még nem volt kimutatható, mára egyértelmű, a trend a folyamatos ügyek számát tekintve már az elmúlt évben megfordult. 2010. június 30-án az elmúlt év június 30-hoz képest 22 ügyel kevesebb van folyamatban azok után, hogy a maximum 2009. augusztus végén 5917 ügy volt. Mindezt az 9. számú diagram, illetőleg az utóbbiban berajzolt trendvonal jól szemlélteti. Ez – az egyéb feltételek változatlansága mellett – a folyamatos ügyek számának további csökkenését vetíti előre. Aggasztó ugyanakkor, hogy 2010. első félévében az érkezés (3168) 12,42%-kal haladta

⁷ 2005–2006 években átlagosan 4650 ügy érkezett, ha ebből évente 2000 ügyet elterelünk, akkor 2650 ügy marad 15,32 tárgyaló tanácsra, ez 14,41 db érkezett ügy/tárgyaló tanács/hó, ami a korábban kalkulált elfogadható érkezés közeli érték.

12. számú táblázat. A Fővárosi Bíróság első fokú csoportjának ügyforgalmi adatai 2008. decembertől

Tárgyidőszak	Működő Tárgyaló tanácsok tanácsok		Tárgyidőszakban befejezett				Tárgyidőszak végén folyamatban maradt				
	száma	száma	Érkezett	Összesen	Ebből 2 éven túli		Összesen	Ebből 1-2 éves		Ebből 2 éven túli	
					(db)	(%)		(db)	(%)	(db)	(%)
2008. január			410	425	56	13,8-18%	5034	1217	24,18%	1074	21,33%
2008. február			452	413	71	17,19%	5073	1260	24,84%	1048	20,66%
2008. március			454	379	43	11,35%	5148	1271	24,69%	1057	20,53%
2008. április			498	399	59	14,79%	5247	1303	24,83%	1073	20,45%
2008. május			439	364	56	15,38%	5322	1309	24,60%	1110	20,86%
2008. június			388	445	80	17,98%	5265	1330	25,26%	1112	21,12%
2008. július			463	245	38	15,51%	5483	1330	24,26%	1192	21,74%
2008. augusztus			235	98	11	11,22%	5620	1383	24,61%	1231	21,90%
2008. szeptember			425	502	67	13,35%	5536	1410	25,47%	1247	22,53%
2008. október			456	458	81	17,69%	5534	1391	25,14%	1267	22,89%
2008. november			424	430	98	22,79%	5538	1374	24,81%	1302	23,51%
2008. december	21,5		418	305	49	16,07%	5638	1409	24,99%	1350	23,94%
2009. január	22	22	435	429	67	15,62%	5644	1408	24,95%	1382	24,49%
2009. február	23	21,5	457	407	73	17,94%	5694	1419	24,92%	1362	23,92%
2009. március	31	22,25	495	472	88	18,64%	5717	1427	24,96%	1398	24,45%
2009. április	31	22,25	419	450	79	17,56%	5694	1415	24,85%	1427	25,06%
2009. május	31	28	506	582	76	13,06%	5597	1379	24,64%	1452	25,94%
2009. június	31	29,5	506	564	95	16,84%	5540	1340	24,19%	1461	26,37%
2009. július	30	14,75	447	280	56	20,00%	5707	1386	24,29%	1521	26,65%
2009. augusztus	30	2,75	353	143	9	6,29%	5917	1411	23,85%	1593	26,92%
2009. szeptember	31	30,25	395	631	134	21,24%	5681	1347	23,71%	1571	27,65%
2009. október	31	30	486	601	126	20,97%	5565	1331	23,92%	1540	27,67%
2009. november	31	30,5	529	555	132	23,78%	5540	1307	23,59%	1537	27,74%
2009. december	31	22,5	564	395	101	25,57%	5709	1296	22,70%	1559	27,31%
2010. január	31	28,75	458	534	109	20,41%	5633	1257	22,31%	1572	27,91%
2010. február	31	29,25	459	534	98	18,35%	5558	1215	21,86%	1553	27,94%
2010. március	31	30	612	605	143	23,64%	5565	1181	21,22%	1507	27,08%
2010. április	31	30	557	621	138	22,22%	5501	1136	20,65%	1478	26,87%
2010. május	31	29,5	495	497	91	18,31%	5499	1151	20,93%	1465	26,64%
2010. június	31	29,5	587	568	124	21,83%	5518	1135	20,57%	1434	25,99%

meg az előző év azonos időszakában érkezett ügyek számát (2818). Ezen túlmenően 2010 májusában félévi érkezésnek megfelelő fizetési meghagyást nyújtottak be, ami őszre előrevetíti az érkezés még jelentősebb emelkedését.

Az időszzerűség vizsgálata körében a 12. számú táblázat és a 10. számú diagram alapján megállapítható, hogy lényegesen megemelkedett a vizsgált időszakban a két éven túli pertartamú ügyek befejezése. Ennek következtében 2010. elején megfordulni látszik a 2 éven túli ügyek darabszámának 2000 óta tartó dinamikus növekedésének trendje. Ebben a kategóriában is kimondhatjuk, hogy hosszú idő után először 2010 júniusában a két éven túli ügyek aránya (25,99%) kevesebb, mint az előző év azonos időszakában volt (26,37%). Az is fontos, hogy a 2010. februárban bekövetkezett tetőzés (27,94%) óta négy hónap alatt majdnem 2%-kal (1,97%) csökkent a két éven túliak aránya. Ez drámai javulás ilyen rövid idő alatt. Ennek oka döntően az egységnyi idő alatt két éven túlivá váló ügyek számának csökkenése, amint az a 7. számú grafikonon látszik. A 730 nap előtt a 2010. ja-

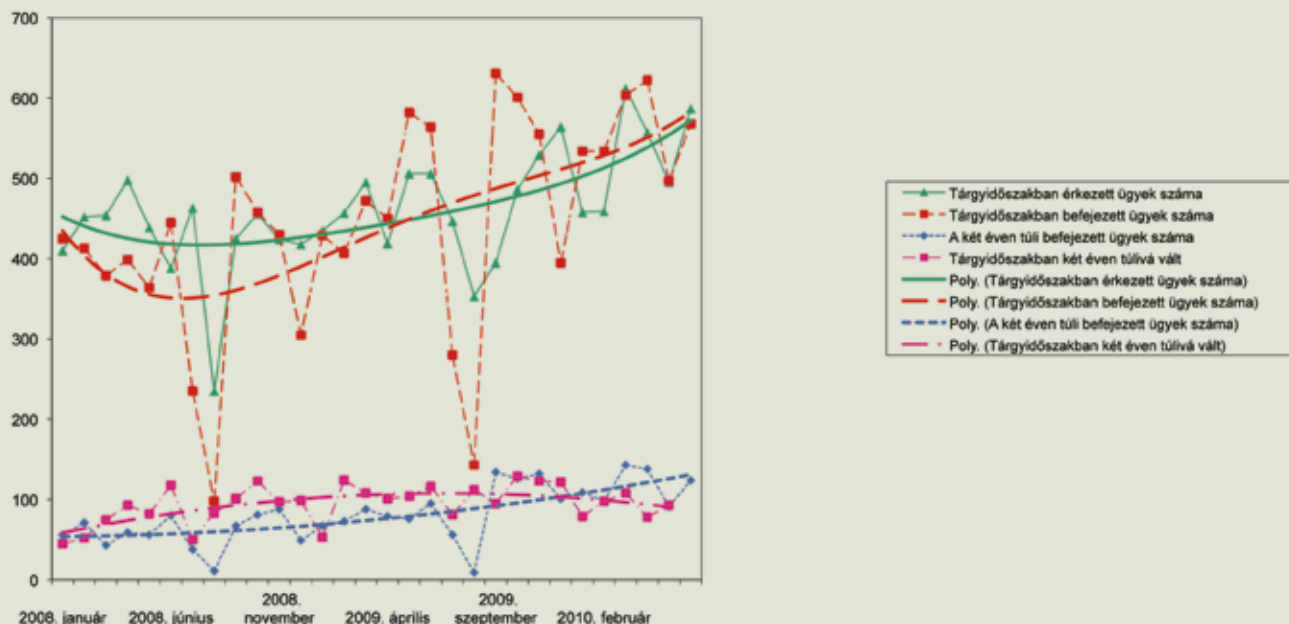
nuár 18-i eloszlást leíró görbén látható meredek hullámhegy 2010. június 4-re „túlhaladt” a két éven túli korosztály alsó életkorhatárán, azaz jelenleg viszonylag kisebb létszámú csoportok válnak 2 éven túlivá.

A két éven túli ügyek számának csökkenését vetíti előre az 1-2 éves folyamatos ügyek számának változása is. Az 12. számú táblázat és a 10. számú diagram adatai alapján látható, hogy jelentősen csökkent az ilyen ügyek száma, és a trend alapján ezek számának további csökkenése várható. Ez azért jelentős, mert ezzel hónapról hónapra csökken a két éven túlivá váló ügyek száma, ami elősegíti a két éven túli folyamatos ügyek számának csökkenését.

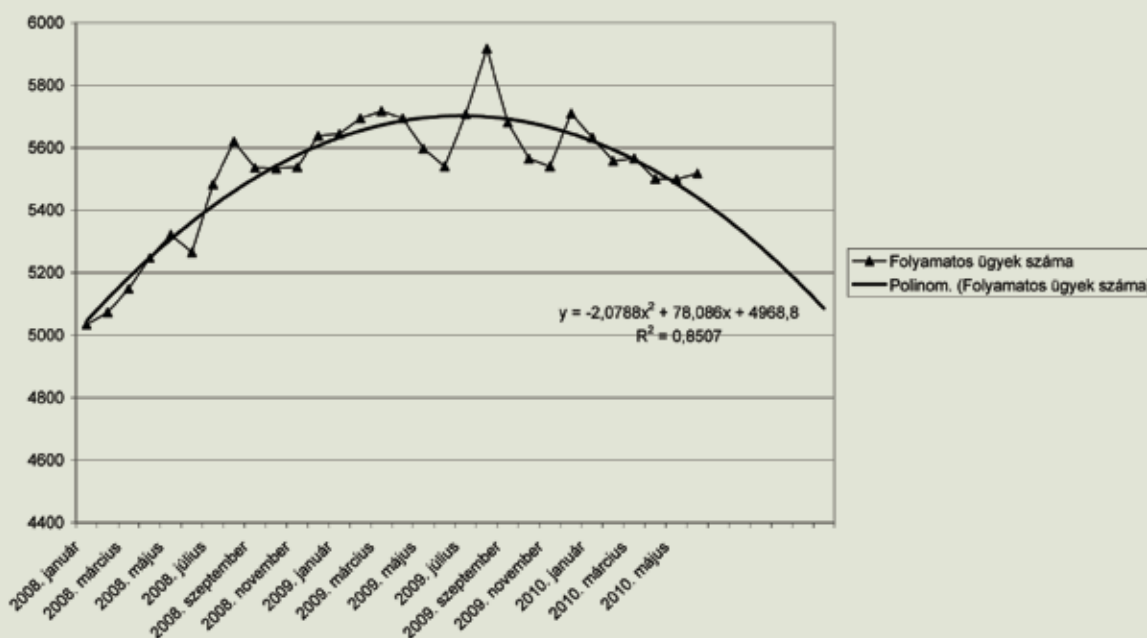
A csoportban 2008. december 31. napján 113, 2009. december 31.-én 192 öt éven túli ügy volt. A szám 2010. június 30-ra 228-ra emelkedett. Míg az utóbbi hónapokban a két éven túli ügyek száma dinamikus folyamatos csökkenést mutat, addig az öt éven túli ügyek száma fél év alatt 36 üggyel nőtt. Tehát az egyetlen kategória az öt éven túli ügyek csoportja, ahol a többivel ellentétben a számok emelkedése látható⁸. A csoportban ennek legkézenfekvőbb oka, hogy mint az a fent ismertetett adatokból látszik, a magasabb pertartamú ügycsoportokban általában később indulnak meg a változások, ezekben a legnehezebb eredményeket felmutatni. Ezzel együtt a folyamatos ügyek korábban

⁸ Meg kell jegyezni, hogy az OIT 2010. május 4-i ülésének közzétett összefoglalója alapján megállapítható, hogy ez a tendencia az egész országban jellemző.

8. diagram A 2008 január és 2010. június között érkezett és befejezett, és két éven túl befejezett ügyek száma

9. diagram Folyamatos ügyek számának változása 2008. január és 2010. június között

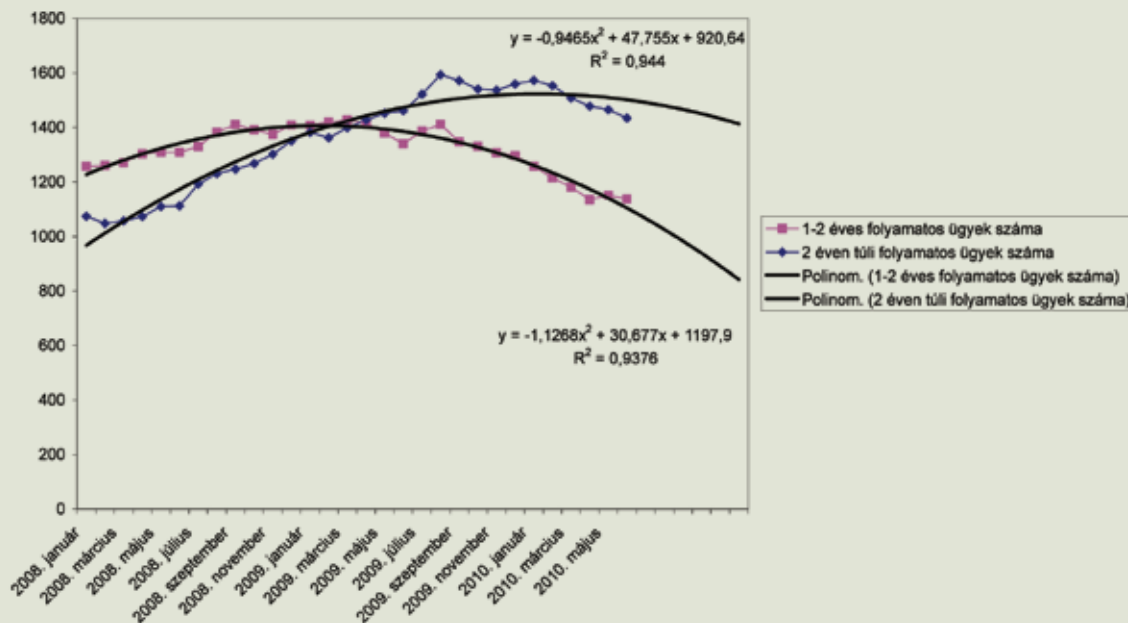

ismertetett rendszeres korcsoportelemzéséből megállapítható, hogy a mostani emelkedés háttérében az ügyeloszlás természetes egyenetlensége áll, aminek következtében az utóbbi időben a korábbihoz képest jelentősebb számú ügy vált öt éven túlívá. Ez jól megfigyelhető a 7. számú grafikonon, ahol a 2010. január 18-i állapotot leíró görbén még jobbra az öt éven túli korosztály alsó határát jelentő 1825 nap előtti szakaszon látható egy jelentős „hullámhegy”, míg a 2010. június 4-i görbén a hullám teteje már talán túl van az 1825-ös x értéken. A hullám után egy mély hullámvölgy látható, ami azt jelenti, hogy 2010. második felében várhatóan a korábbtól kevesebb ügy válik öt éven túlívá, így

ha nem indul újra túl sok öt éven túli ügy, és az öt éven túli befejezések száma sem csökken, akkor ebben a korcsoportban is remény lehet a trend megfordulására.

A fentiekből látható, hogy a mára kimutatható eredményeket is hozó lassú változások – bár a 2009. évi statisztikai adatok még a szinte változatlan ütemű romlást mutatták – már az elmúlt évben megkezdődtek. A kitűzött célok eléréséhez biztosított új erőforrások azonban ettől gyorsabb változásokat, látványosabb eredmények elérését különösen pedig a 144/2008-as OIT-határozatban kitűzött, a biztosított létszámhoz képest irreális célok megvalósítását objektíve nem tették lehetővé. A fenti adatokból

10. diagram A két éven túli és az 1-2 éves ügyek számának alakulása 2008. december és 2010. június között

azonban levonható az a következtetés is, hogy az érkezés további emelkedésének hiányában ez az intézkedés hosszú évtizedek után először – nagyságrendjénél fogva – alkalmas lehet arra, hogy az évek óta tartó kedvezőtlen tendenciákat megfordítsa, bizonyítva ezzel egyúttal azt, hogy a bírától elvárható maximális teljesítményt nyújtó, túlterhelt bírósági szervezeti egységekben a perek elhúzódásának felszámolására az érkezés és a bírói létszám közötti arányosság megteremtése az egyetlen hatékony, jogszerű és tartós eredményt hozó eszköz.

ÖSSZEFOGLALÁS

A vizsgálat eredményeit összefoglalva megállapítható, hogy a csoport bírái a többi első fokú polgári ügyszakos megyei bírósági bíróhoz képest jelenleg az érkezési adatokat tekintve másfélszeres, a folyamatos ügyeket tekintve két és félszeres terhelésnek vannak kitéve. A bírák munkaterhelésének mintegy másfélszeresen haladja meg a többi első fokú polgári ügyszakos megyei bírósági bíró teljesítményét. A csoport bírójának terhelése és teljesítménye is az egyik legmagasabb az országban, mindkét mutató a fizikailag lehetséges maximumhoz közelít, és durván meghaladja a törvényes és elvárható mértéket. A fenti mutatók az elmúlt tíz évben végig hasonló, vagy még jelentősebb mértékben haladták meg a többi első fokú polgári ügyszakos megyei bírósági bíróra jellemző, és az elvárható objektív értékeket. A csoport tehát már 2000-ben is rendkívüli mértékben túlterhelt volt, és a csoportban az elmúlt tíz évben végrehajtott létszámfejlesztés ennek ellenére még csak az érkezés emelkedésével sem tartott lépést, még a 197/2008. (IX. 25.) OIT-határozattal megvalósult ideiglenes létszámfejlesztéssel együtt sem, miközben más bíróságok ugyanezen, már eleve kedvezőbb helyzetben volt ügyszakában az érkezés emelkedésének léptékét meghaladó mértékű létszámemelkedés valósult meg 2003 óta. Mindezek ellenére

a csoport időszerségi mutatói, bár jelenleg a legrosszabbak között vannak, de mégis kisebb mértékben romlottak az elmúlt 7 évben, mint a kedvezőbb helyzetben lévő más bíróságok mutatói, a többi bíróságra jellemző egy tárgyaló tanácsra jutó folyamatos ügyszám esetén pedig a két éven túli ügyek aránya lényegesen a többi bíróságra jellemző adat, és az OIT által meghatározott 5%-os küszöb alatt lenne. Az időszerségi helyzet tehát a bírói teljesítmény további növelésével nem javítható, a jelenlegi létszám a folyamatos fluktuációra és a tovább emelkedő érkezésre tekintettel a hátralék feldolgozására a bírák további (ön)kizsákmányolásával együtt sem elegendő. Erre tekintettel nincs olyan, a FB vezetése rendelkezésére álló igazgatási eszköz, amellyel a probléma gyorsan, hatékonyan és érdemben kezelhető lenne. Az időszerség kérdése tartós rendezésének az egyetlen módja az érkezés és a bírói létszám közötti súlyos aránytalanság azonnali és végleges felszámolása az ügyek egy részének jogszabály-módosítás folytán való elterelése vagy további bírói létszám létesítése/átcsoportosítása útján.

A vizsgálat a szükséges statisztikai adatok birtokában hasonló módszertannal más bírósági szervezeti egységek, bíróságok vagy a központi régió egésze tekintetében is elvégezhető. Nincs kétségem azonban afelől, hogy a bírák teljesítményének növelhetetlenségére, az igazgatási eszközök hiányára, és a létszámfejlesztés, mint egyetlen értelmes lépés szükségességére vonatkozó, a csoport statisztikai adataival alátámasztott fenti megállapítások igaznak bizonyulnak más, hasonló leterheltség, teljesítmény és időszerségi mutatók mellett dolgozó egységek tekintetében is. Mindezeket álláspontom szerint célszerű lenne megfontolni az eljárások elhúzódása kapcsán súlyosan érintett megyei bíróságok vonatkozásában hozandó központi bírósági igazgatási intézkedések, valamint a központi régió helyzetének rendezését célzó, és így a magyar igazságszolgáltatás egészének jövőjét és minőségét várhatóan hosszabb távon meghatározó döntések meghozatala előtt.